

Haminan Linnoituksen kaupunginosan
korttelin 8 tontin 3 koekaivaukset vuonna
2008

Andreas Koivisto

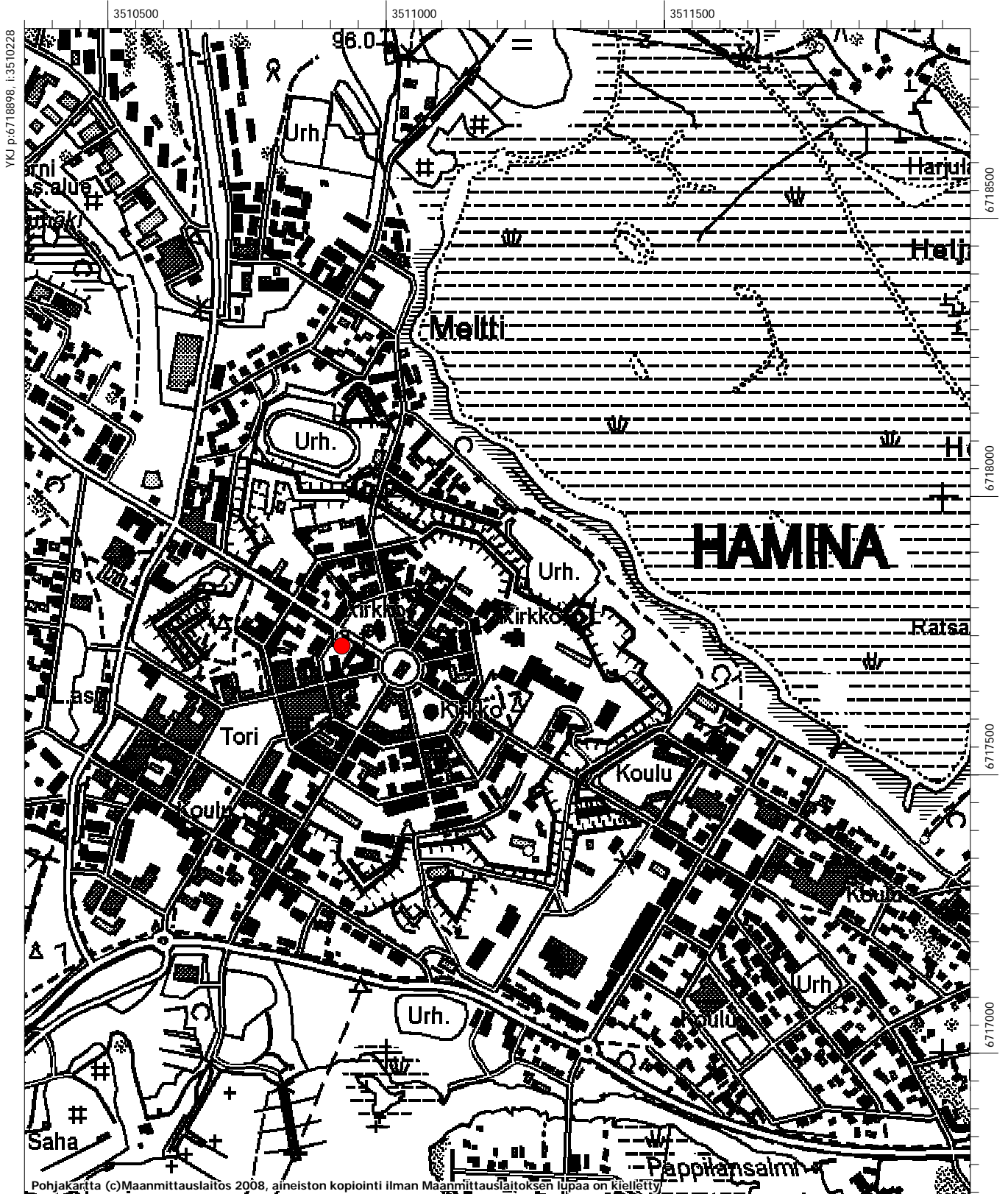

MUSEOVIRASTO

Arkisto- ja rekisteritiedot

<i>Kohteen nimi:</i>	Hamina, Linnoituksen kaupunginosa kortteli 8 tontti 3
<i>Kunta:</i>	Hamina
<i>Kaupunginosa:</i>	001
<i>Tonttinumero:</i>	Kortteli 8, tontti 3
<i>Mj-tunnus:</i>	1000003532, Vehkalahden vanha asemakaava-alue 1000003513, Haminan linnoitus
<i>Kohteen laji:</i>	Kaupunkiarkeologinen koekaivaus
<i>Ajoitus:</i>	1600 → nykyaika
<i>Peruskartta:</i>	3042 04
<i>Yhtenäiskoordinaatit:</i>	Kaivausalueen keskipiste Pkoo=6717736 ja Ikoo=3510915
<i>Tutkimuslaitos:</i>	Museovirasto, rakennushistorian osasto
<i>Kaivaustenjohtaja:</i>	FM Andreas Koivisto
<i>Apulaistutkija:</i>	FM Riikka Väisänen
<i>Kenttätyöaika:</i>	25.8.-5.9.2008
<i>Tutkitun alueen laajuus:</i>	n. 73 m ²
<i>Rahoittaja:</i>	Haminan kaupunki
<i>Kustannukset:</i>	21300 €
<i>Mustavalkonegatiivit:</i>	MV/RHO 125957:1-35
<i>Digitaaliset kuvatallenteet:</i>	MV/RHO 125958:1-54
<i>Löydöt:</i>	KM 2009004:1-187 (diar. pvm. 12.1.2009)
<i>Tutkimushistoria:</i>	Mökkönen, Teemu, 2003: Hamina-Fredrikshamn, kaupunkiarkeologinen inventointi. Vaasa- ja suurvalta-aikaisten kaupunkien arkeologinen inventointiprojekti. MV/RHOA.
<i>Alkuperäinen raportti:</i>	Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto (MV/RHOA)
<i>Kopiot (3 Kpl):</i>	Haminan Kaupunki; Kymenlaakson maakuntamuseo; Museovirasto, Haminan toimipiste

HAMINA
Mannerheimintie 2008

PK 3042 04

MK 1:10000

YKJ p:6716799, i:3511928

Tiivistelmä

Museoviraston rakennushistorian osasto suoritti elo-syyskuussa 2008 koekaivaukset Haminan Mannerheimintien ja Pikkuympyräkadun risteyksessä sijaitsevalla rakentamattomalla tontilla, jolle aiotaan rakentaa asuinkerrostalo. Kaivausten avulla haluttiin selvittää, sijaitsiko alueella kiinteitä muinaisjäännöksiä, jotka vaatisivat lisätutkimuksia. Kaivausten kustannuksista vastasi Haminan kaupunki.

Tontti sijaitsee Vehkalahden kaupungin (1653-1712) vanhalla asemakaava-alueella silloisen torin reunalla. Vuoden 1723 jälkeen tontti on sijainnut Haminan linnoituksessa. Paikalta löytyi kuusi eriaikaista kivrakennetta, joista osa saattaa olla Haminan linnoituksen aikaisia ja osa myöhempiä. Suurin osa löydetyistä esineistä ajoittunee 1700-1900-luvuille, mutta tontin keskivaiheilta löytyi mahdollisesti 1600-luvulle ajoittuvaa kavisavikeramiikkaa. Koekaivausten perusteella tontilla on sijainnut rakennuksia ainakin 1700-luvulta 1900-luvulle, mahdollisesti jo 1600-luvulla. Jatkotutkimukset ovat tarpeen rakenteiden iän ja tarkoituksen selvittämiseksi.

Sisältö

Arkisto- ja rekisteritiedot	1
Peruskarttaote.....	2
Tiivistelmä	3
Sisältö.....	4
1. Johdanto	5
2. Ympäristö.....	6
3. Historiallinen tausta	7
4. Kaivausmenetelmät.....	10
5. Kaivaushavainnot.....	11
Koeoja 1	11
Koeoja 2	12
Koeoja 3	13
Koekuoppa 4	14
Koeoja 5	14
6. Tulokset.....	16
Lähteet ja kirjallisuus.....	17

Liitteet

Liite 1:	Yleiskartta
Liite 2:	Mustavalkonegatiiviluettelo
Liite 3:	Digitaalikuvien luettelo
Liite 4:	Yhteysluettelo
Liite 5:	Yksikkökuvaukset
Liite 6:	Rakennekuvaukset
Liite 7:	Stratigrafia
Liite 8:	Löytöluettelo
Liite 9:	Kartat

1. Johdanto

Museoviraston rakennushistorian osasto suoritti elo-syyskuussa 2008 kahden viikon ajan arkeologisen koetutkimuksen Haminan Pikkuympyräkadun ja Mannerheimintien risteyksessä sijaitsevalla rakentamattomalla tontilla numero 3. Tontin tutkiminen tuli ajankohtaiseksi, sillä Haminan kaupunki suunnittelee tontin rakentamista.

Kaivausten päämääränä oli selvittää sijaitseeko paikalla kiinteitä muinaisjäännöksiä, jotka vaatisivat jatkotutkimuksia. Asian selvittämiseksi paikalle avattiin neljä koeojaa sekä yksi koekuoppa. Kaivauksia johti Andreas Koivisto, apulaistutkijana toimi Riikka Väisänen ja tutkimusapulaisia olivat Janne Heinonen sekä Noora Taipale. Kaivausten kustannuksista vastasi Haminan kaupunki.

2. Ympäristö

Tutkittava alue sijaitsee Haminan Mannerheimintien ja Pikkuympyräkadun risteuksen kaakkoisosassa, vastapäätä Johanneksen kirkon hautausmaata. Nykyisin tontti on rakentamaton. Tontin viimeisin rakennus näkyy vuodelta 1921 peräisin olevassa Haminaa kuvaavassa kartassa. Tällä kartalla tontin koilliskulmassa sijaitsee pieni rakennus.

Tontti on hiekkapäälysteinen ja ollut viime vuodet lähes hoitamattomana luonnontilassa. Tontilta löytyi joitakin moderneja rakennusjätteitä, kuten kaivonkansi ja lyhtypylväitä. Maan päälle ei erottunut mitään, mikä viittaisi vanhaan rakennuskantaan. Tontti on lähes kokonaan aidattu. Kaakossa tontin rajaa vanha tiilirakennus ja lounaassa naapuritontin parkkipaikan aita. Tontin koillis- ja luoteislaidoilla, aidan ulkopuolella kulkee kävelykatu. Tontin kadunpuoleisilla reunoilla kasvaa lehtipuita.

Kuva 1. Tutkimusalue kuvattuna lännestä.

3. Historiallinen tausta

Nykyisen Haminan kaupungin alueelle perustettiin ruotsalaisten toimesta 1600-luvun puolessavälissä Vehkalahden uusikaupunki. Vuoden 1660 jälkeen kaupunkia kutsuttiin yleensä vain Vehkalahdeksi. Kaupungin perustaminen liittyi ruotsalaisten pyrkimyksiin tyrehdyttää Suomen etelärannikolla vallitseva laiton maakauppa. Vehkalahdelle myönnettiin kaupunkiprivilegiot vuonna 1653. (Nordenstreng & Halila 1974:37-39.) Ennen Vehkalahden kaupunkia alueella tiedetään historiallisten lähteiden perusteella sijainneen kauppapaikka jo 1300-luvulla (Nordenstreng & Halila 1974:21-22).

1700-luvun alussa, Suuren pohjan sodan myötä, Vehkalahta kohtasivat vaikeudet. Valloitettuaan Viipurin ja Käkisalmen venäläiset saapuivat vuoden 1710 marraskuussa Vehkalahden kaupunkiin. Venäläiset ryöstivät kaupunkia, mutta eivät polttaneet sitä. Asukkaista suurin osa oli paennut jo Viipurin piirityksen aikana. Vehkalahteen jääneet ihmiset vietiin vankeuteen Venäjälle. (Nordenstreng & Halila 1974:104.)

Viipurin ja Käkisalmen kukistuttua Suomen alue oli avoinna hyökkääjille aina Kymijokea ja Saimaan järvi-aluetta myöten. Venäläisten hyökkäys syvemmälle Suomeen kuitenkin lykkääntyi vuodella ja tänä aikana ruotsalaisten piti vahvistaa alueen puolustusta. Linnoituksen paikaksi valittiin Vehkalahti, jota ruvettiin kesällä 1711 linnoittamaan. Linnoitustyöt edistyivät kuitenkin huonosti ja Vehkalahden linnoitus määrättiin alkuvuodesta 1712 tyhjennettäväksi ja aseistus siirrettäväksi länteen. Lisäksi ruotsalaiset sytyttivät linnoituksen sekä Vehkalahden kaupungin talot tuleen, jotta vihollinen ei voisi käyttää niitä hyväkseen. (Nordenstreng & Halila 1974:105-106.)

Uudenkaupungin rauhan jälkeen vuonna 1721 oli Vehkalahden poltetussa kaupungissa kirkon lisäksi vain tilapäisiä rakennuksia. Vuoden 1722 syksyllä ruvettiin Vehkalahden paikalle rakentaa uutta linnoituskaupunkia. Samalla Viipurin tapulikaupunkioikeudet siirrettiin Vehkalahdelle. Vehkalahdesta tuli siis Itä-Suomen tapulikaupunki ja se sai uuden nimen hallitsijan mukaan; Friedrichshamn, eli Fredrikshamn, Hamina. (Nordenstreng & Halila 1974:114, 120-122.)

Linnoituskaupungin ensimmäinen työvaihe sijoittui vuosien 1722-1724 välille. Haminan uusi linnoitus rakennettiin kuuluisan ranskalaisen linnoitusten suunnittelijan S. de Vaubanin oppeja noudattaen. Valtakunnan taloudellisesta tilanteesta johtuen linnoitustyöt kuitenkin pysähtyivät kenttälinnoitustöiden asteelle. Vuosien 1725 ja 1740 välillä ei linnoitustöitä varsinaisesti tehty. (Nordenstreng & Halila 1974:122-130.)

1738 Ruotsissa valtaan noussut hattupuolue valmistautui sodan avulla palauttamaan Venäjälle aiemmin menetetyt alueet. Ruotsi julisti sodan Venäjää vastaan kesällä 1741. Näin Suomeen siirrettiin paljon miehistöä ja myös Haminaan sijoitettiin suuria sotavoimia puutteellisiin olosuhteisiin. Kulkutaudit pääsivät valloilleen ja sotilaita kuoli joukoittain. Kuolleet haudattiin joukkohautoihin, kuitenkin niin matalalle, että koirat pääsivät repimään ruumiita. (Nordenstreng & Halila 1974:264-266.) 1740-luvun joukkohautoja onkin löytynyt Haminan alueella useiden eri rakennustöiden aikana (Kaskinen 2003).

Hattujen sodan myötä aloitettiin myös Haminan linnoituksen kunnostaminen. Venäläisten lähestyessä kaupunkia kesällä 1742 se päätettiin kuitenkin evakuoita ja tuhota. Näin venäläiset joukot pystyivät ilman vastarintaa valtaamaan Haminan.

(Nordenstreng & Halila 1974:271-276). Mutta vaikka ruotsalaiset olivatkin vahvistaneet hiekkavalleja, linnoitus oli silti sortumaisillaan venäläisten vallatessa kaupungin (Kaskinen & Kauppi 1992:8).

Venäläiset ryhtyivät jo sotavuonna 1742 uusimaan ja täydentämään Haminan linnoituslaitteita. Kunnostus- ja laajentamistyöt jatkuivat vuoteen 1750. Tänä aikana venäläiset olivat mm. raivanneet 275 m levyisen avoimen suojavyöhykkeen kaupungin ulkopuolelle ja laajentaneet linnoitusalueita länteen päin. Tämän jälkeen Haminan linnoitustöitä jatkettiin vasta 1770-luvulla, jolloin mm. vahvistettiin linnoituksen yksityiskohtia. (Nordenstreng & Halila 1975:31-35.)

Kustaa III:n vuosina 1788-1790 käydyssä Venäjän sodan jälkeen, aloitettiin Haminassa jälleen uudet linnoitustyöt vuonna 1791. Linnoitustyöt olivat osa Pietarin suojaksi Suomeen rakennettavaa linnoitusketjua. Vasta nyt linnoitukset saivat harmaakiviverhouksen. (Kaskinen & Kauppi 1992:9-10.)

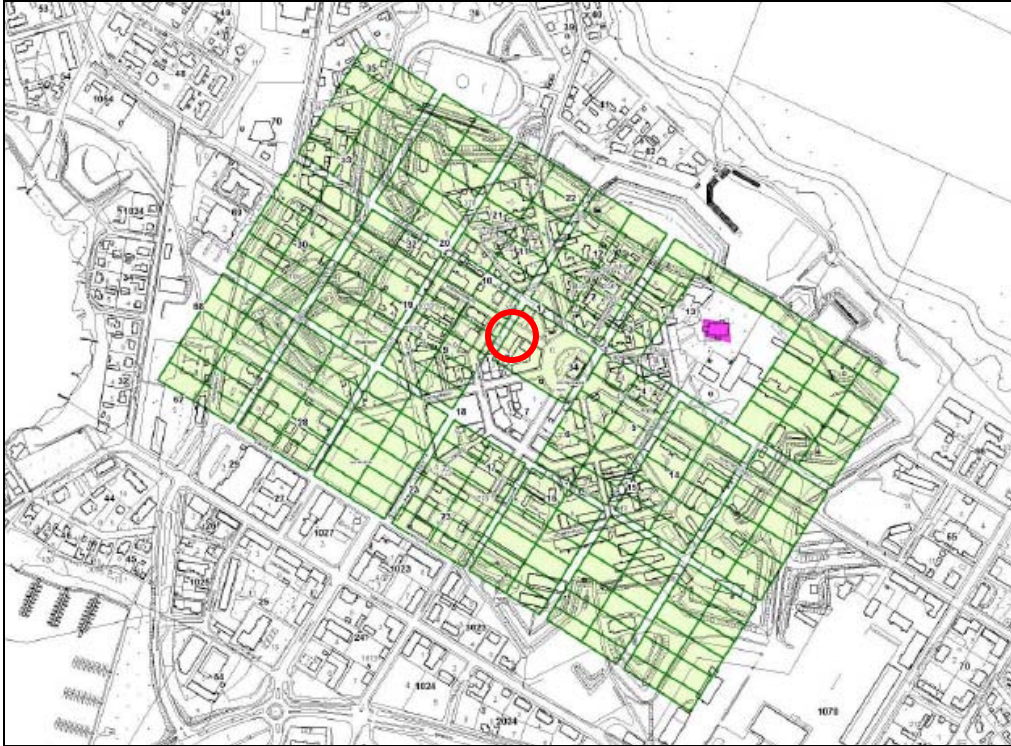
Vuosien 1808-1809 käydyssä Suomen sodan jälkeen Hamina ei enää ollut rajakaupunki ja linnoitus oli menettänyt merkityksensä. Linnoituslaitteiden vahvistaminen tuli kuitenkin vielä kerran tarpeelliseksi, kun Englannin laivasto ampui tykistötulita Haminaan Krimin sodan aikana vuonna 1855. Sodan jälkeen linnoitustyöt vietiin pois tärkeimpiin kohteisiin eikä linnoituksen ylläpitämistä enää katsottu tarpeelliseksi. (Kaskinen & Kauppi 1992:12.)

Linnoituksen menetettyä merkityksensä alkoi sen vähittäinen purkaminen 1860-luvulta alkaen. Vuoden 1887 suurpalon jälkeen Hamina sai uuden asemakaavan, kun linnoituskaupungin säteittäisestä kaavasta siirryttiin suorakulmisiin tontteihin. (Nordenstreng & Halila 1975:249.) Uusi ruutuasemakaava ulotettiin myös varustusten alueelle ja purettujen bastionien kiviä irrotettiin yksityisiin rakennustöihin. Vuodelta 1963 oleva muinaismuistolaki on sittemmin rauhoittanut koko Haminan linnoituksen, eikä enempää purkaminen ole enää mahdollista. (Kaskinen & Kauppi 1992:12-13.)

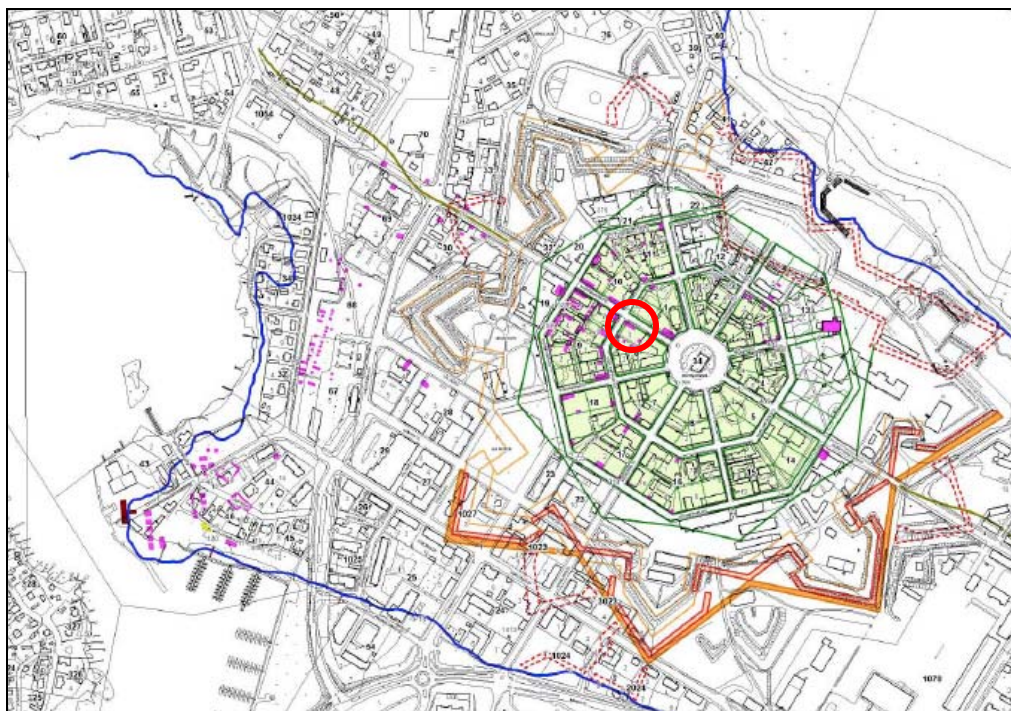
Tutkimusalueen historia

Vehkalahdesta tunnetaan kaksi karttaa, jotka kummatkin liittyvät kaupungin asemakaavan suunnitteluun (Mökkönen 2003:8). Vehkalahtea kuvaavien karttojen perusteella on mahdollista saada tarkkaa kuvaa kaupungin rakennuskannasta. 1600-luvun kaupungin asemakaava-alue oli vain osittain rakennuskäytössä. Historiallisten lähteiden perusteella tiedetään kuitenkin, että Vehkalahdessa oli 20 vaatimatonta porvaristaloa vuonna 1683 (Nordenstreng & Halila 1974:47).

Teemu Mökkösen tekemän kartta-analyysin perusteella tontti on sijainnut 1600-luvun Vehkalahden asemakaava-alueella. Tontti sijaitsee silloisen torialueen länsireunalla. Ei kuitenkaan tiedetä, oliko tontilla tuolloin rakennuksia. On mahdollista, että tontilla olisi säilynyt Vehkalahden aikaisia rakenteita. Ensimmäisessä tontin rakennuskantaa kuvaavassa kartassa vuodelta 1723 tontille on merkittynä ainakin kaksi rakennusta. (Mökkönen 2003:liite 8, s. 9.) Myöhemmillä kartoilla tontin rakennusten paikat vaihtelevat paljon. Niiden mukaan tontilla on ollut monia eri rakennusvaiheita.

Kuva 2. Teemu Mökkösen tekemä asemointi 1600-luvun Vehkalahten asemakaavasta nykyisen Haminan kaupungin päällä (Mökkönen 2003, Liite 3.1). Tutkimusalue ympäröitynä.

Kuva 3. Teemu Mökkösen asemoima vuoden 1723 Haminan kartta nykyisen kaupungin päällä (Mökkönen 2003, Liite 3.2). Tutkimusalue ympäröitynä.

4. Kaivausmenetelmät

Kesän 2008 tutkimuksien tarkoituksena oli koekaivauksin selvittää, onko tutkimusalueella säilynyt rakenteita, jotka vaatisivat lisätutkimuksia. Asian selvittämiseksi alueelle avattiin viisi tutkimusaluetta; neljä koeojaa ja yksi koekuoppa. Alueet nimettiin numeroilla 1-5. Koeoja 1 ja 3 sekä koekuoppa 4 avattiin tontin koillisreunaa myötäillen. Koeoja 2 sijaitsi tontin keskivaiheilla ja koeoja 5 alueen kaakkoisreunalla.

Kaivausalueet mitattiin paikalleen ja liitettiin Haminan kaupungin omaan koordinaattijärjestelmään käyttäen hyväksi piha-alueen kulmia. Pohjakarttana toimi Haminan kaupungin digitaalinen kaavakartta. Lisäksi tutkimusalue sijoitettiin peruskarttaotteelle YKJ-järjestelmään.

Korkeus siirrettiin tutkimusalueelle Haminan kaupungin korkeuskiintopisteestä numero 115 (12,162 m mpy), joka sijaitsee Pikkuympyräkadun ja Fredrikinkadun risteyksessä. Korkeus on ilmoitettu N43-korkeusjärjestelmässä.

Dokumentoinnissa sovellettiin yksikkökaivausmenetelmää. Yksikkö- ja rakennekuvaukset sekä niiden stratigrafia on esitelty liitteissä 5-7. Löydöt otettiin talteen yksiköittäin ja talletettiin Kansallismuseon historian kokoelmiin numeroilla KM2009004:1-187.

Kaikki kaivausalueet avattiin koneellisesti. Kone poisti arkeologien valvonnassa kaivausalueiden sekoittuneet pintakerrokset. Niillä paikoilla, joissa ei ollut rakenteita, pyrittiin kaivamaan suoraan pohjamaahan asti, jotta saataisiin selvyys tutkimusalueen eri maakerroksista. Esiin tulleita kivrakenteita ei purettu. Koneellisen poiston jälkeen siirryttiin käyttämään lapiota ja lastaa. Maita ei seulottu.

Kuva 4. Kaivauksissa käytettiin apuna konetta.

5. Kaivaushavainnot

Koeoja 1

Koeoja 1 sijaitsi tutkittavan tontin pohjoisnurkassa. Oja oli kaakkois-luoteissuuntainen. Sen leveys vaihteli 1 ja 3 m välillä ja se oli 8,5 m pitkä. Koeojasta poistettiin sekoittuneet pintakerrokset (Y100) koneellisesti. Y100 koostui kahdesta päällekkäisestä sekoittuneesta kerroksesta. Päälimmäisenä oli n. 10-20 cm paksu moderni täytemaakerros, joka oli todennäköisesti 1900-luvun jälkipuoliskolta, sillä kerroksesta löytyi paljon posliinisia sähkötolppien eristeitä. Päälimmäisen kerroksen alla oli n. 10 cm paksu turvekerros, joka luultavasti oli vanha maanpinta. Vanhan maapinnan alla oli toinen, n. 40 cm paksu kerros täytemaata. Tässä kerroksessa oli sekaisin löytöjä 1800- ja 1900-luvulta. Aivan kerroksen pohjalta löytyi myös muutama liitupiipun katkelma.

Täytemaan (Y100) alla esiintyi isolla osalla kaivausalueella musta hiiltynyt nokikerros (Y103). Kerros esiintyi etenkin sillä alueella, missä tuli esille kivirakenteita (R101 ja R102). Kivirakenteiden itäpuolella olevalla alueella ei palokerrosta esiintynyt, vaan täytemaan (Y100) alta alkoi suoraan pohjahiekka (Y106). Palokerros voisi olla peräisin Haminan viimeisestä suurpalosta vuodelta 1887.

Kuva 5. Kaivausalue 1. Etualalla R102 ja taaempänä R101.

Täytehiekkan (Y100) ja palokerroksen (Y103) alta paljastui kaksi kivirakennetta. Koeojan luoteispäästä löytyi n. 2 x 1 m laaja luonnon- ja lohkokivistä kylmämuurattu

kiveys (R101). Kiveys saattaisi olla osa jonkin rakennuksen kivijalasta. Ojan keskivaiheilta löytyi toinen kiveys (R102). Kyseessä oli isoista, n. 0,3-1 m halkaisijaltaan, olevista kivistä tehty latomus. Mahdollisesti latomus oli uunin peruskiveys. Rakenteen yhteydestä löytyi sekä 1900-luvun lasia ja kaakelia, että liitupiipun kappaleita. Rakenteet voisivat olla peräisin vuoden 1887 paloa edeltävältä ajalta. Rakenteita ei purettu.

Rakenteiden välistä, palokerroksen Y103 alta, paljastui likaisen harmaata hienoa hiekkaa (Y104). Kerros oli tiivis ja siinä oli ruskeita läikkiä. Kerros jatkui rakenteen R102 alle, jossa oli n. 20-30 cm paksu kerros rakenteen kivien alla. Löytöinä kerroksesta tuli mm. kaakelia, lasia ja liitupiipun katkelmia. Kerros on luultavasti samanaikainen kuin R102, eli vuoden 1887 paloa edeltävältä ajalta.

Koeojan kaakkoiskulmassa, rakenteen R102 kaakkoispuolella ja yksikön Y104 päällä, oli n. 1,5 x 0,5 m suuri suorakaiteenmuotoinen alue tiivistä kovaa laastinsekaista hiekkaa (Y105). Yksikön tarkoitus jäi epäselväksi. Alimpana koeojassa esille tuli kellertävän ruskea irtonainen pohjahiekka (Y106). Kaikki löydetty rakenteet ja yksiköt sijaitsivat tämän yksikön päällä.

Koeoja 2

Tutkimusalueen keskivaiheille avattiin koeoja 2. Oja oli koillis-lounais-suuntainen ja se oli n. 1,5 m leveä ja 9,5 m pitkä. Ojan pinnassa oli n. 10 cm paksu kerros tiivistä pintasoraa. Soran alla oli kerros tiiviistä ja kuivaa pintahiekkaa (Y200). Yksikkö oli n. 20-50 cm paksu. Kerroksessa oli sekaisin esineitä 1800- ja 1900-luvulta, pääosin kuitenkin 1900-luvulta. Ojan kaakkoisprofiilissa yksikössä erottui mm. kuoppa, joka oli täynnä posliinisia sähköeristeitä. Kerroksen pohjalla oli n. 2 cm paksu kovahko savi-hiesukerros. Savi-hiesukerros erotti pintakerroksen sen alla olevasta yksiköstä Y201.

Ohuen savi-hiesukerroksen alta paljastui kuiva ja irtonainen likaisenharmaa hiekkatäytemaa (Y201). Kerroksessa oli puhtaan näköisiä kellertäviä hiekkalinssejä. Kerros oli hyvin niukkalöytöinen ja se oli n. 10-40 cm paksu. Koeojan koillispuoliskolla kerroksen alta paljastui kulttuurikerros Y202 kun taas lounaispuoliskolla yksikön alla oli puhdas pohjahiekka Y203.

Kuva 6. Koeojasta 2 löytynyt Westerwald-astian palanen.

Likaisenharmaan hiekan (Y201) alta löytyi tummanharmaanruskea noen- ja hiilensekainen hikka (Y202). Kerros oli ominaisuuksiltaan tiivis, tahmea ja kuiva. Kerroksen paksuus oli n. 20-45 cm. Kyseessä oli ns. kulttuurikerros. Yksikkö meni

kuopalle koeojan kaakkoisreunassa olevan kiven alle. Kerroksen maa-aines ei ollut yhtä sekoittunut kun tutkimusalueen muut kerrokset. Esineistö näytti pääosin koostuvan 1700-luvun tavaroista, mutta kerroksesta löytyi myös mahdollisesti 1600-luvulle ajoittuva pala Westerwald-keramiikkaa (vrt. Niukkanen 1994). Kerros päättyi koeojan keskivaiheilla sijainneeseen suurehkoon kiveen.

Alimpana koeojassa 2 oli kellertävän ruskeaa pohjahiekkaa. Yksikön Y202 alla pohjahiekassa oli nyrkinkokoisia kiviä. Ne eivät kuitenkaan muodostaneet mitään havaittavaa rakennetta. Kulttuurikerroksen Y202 alta pohjahiekan pinnasta löytyi myös posliini-, fajanssi- ja saviastian palasia.

Koeoja 3

Koeoja 3 avattiin tutkimusalueen koillislaidalle. Tutkimusalueen keskivaiheilta se jatkui n. 10,5 m kaakkoon. Oja oli n. 2 m leveä. Ylimpänä koeojassa sijaitsi tiivis ja kuiva harmaa sekoittunut pintahiekka (Y300), joka jatkui pinnasta n. 20-60 cm alaspäin. Pintahiekan alla, koeojan luoteispuoliskossa, oli irtonainen ja kuiva musta hiiltynyt nokikerros (Y304). Palokerros oli n. 2-20 cm paksu. Palokerros päättyi kiveykseen R302. Koillisprofiilissa erottui juuri ennen kiveystä R302 kokonaan hiiltynyt puu.

Kuva 7. Koeoja 3. Kuvan keskellä mahdollinen pihatie Y308.

Koeojan luoteispäässä suoraan palokerroksen (Y304) alta paljastui kivirakenne R301. Kivirakenne koostui kolmesta koeojan poikki koillis-lounaissuunnassa kulkevasta kivistä (halkaisijat n. 40 cm). Kivirivin kaakkoispuolella oli lisäksi n. 1,2 x 1,4 m iso kivi. Koska kiviriviä ei ollut esillä kun pieni osa, sen tarkoitus jäi epäselväksi. Mahdollisesti kyseessä on seinän perustus.

Ojan keskivaiheilta löytyi toinen koillis-lounaissuuntainen kivirivi (R302). Se sijaitsi 5 m päässä kivirakenteesta R301. Rakenteesta R302 oli koeojassa näkyvissä kolme kiveä, joiden halkaisijat olivat n. 40-50 cm. Kyseessä oli ehkä seinän perustus tai pihaterassin kiveys.

Rakenteiden R301 ja R302 välissä, palokerroksen Y304 alla, oli likaisen harmaanruskeaa kivenessekaista hienoa hiekkaa (Y305). Rakenteen R301 kivet sijaitsivat osittain tässä kerroksessa. Rakenteesta R302 n. 1 m luoteeseen sijaitsi kerroksen Y305 alla n. 1,5 m leveydeltä kerros kellertävää kiveä ja soraa (Y308). Kyseessä oli mahdollisesti vanha pihatienpohja. Pihatien Y308 ja rakenteen R302 välissä, yksikön Y305 alla, oli vaaleanruskeaa siltinsekaista hiekkaa (Y307A). Tienpohjan Y308 luoteispuolella yksikön Y305 alta löytyi kellertävän ruskea pohjahiekka (Y309).

Rakenteen R302 kaakkoispuolelta paljastui punaruskeaa hienoa hiekkaa (Y306). Kerros oli tiivis ja kuiva. Se näytti palaneelta. Rakenteen R302 kohdalla yksikössä esiintyi laikuittain nokea ja hiiltä.

Yksikön Y306 kaakkoispuolelta paljastui rakennuksen nurkkaperustus (R303). Rakennus on todennäköisesti sama kuin vuoden 1921 kartassa näkyvä rakennus. Perustus koostui kivistä ja tiilistä. Rakenteen sisäpuolelta lähti mahdolliset rappuset alaspäin kohti kaakkoa. Rakenteen sisältä löytyi lähinnä moderneja 1900-luvun löytöjä kuten sähkötolpan eristeitä, akkuja, sähköjohtoja, muovikorkkisia mustepulloja ja uutta lasia. Rakennuksen ulkoseinää kiersi n. 0,5 m leveydeltä siltinsekainen hiekka (Y307B).

Koekuoppa 4

Koekuoppa 4 sijaitsi koeojan 3 kaakkoispuolella, tutkimusalueen itänurkassa. Kuoppa oli 3 x 3 m isoja se kaivettiin n. 1,5 m syvyyteen. Kuopan maa koostui kokonaan sekoittuneesta maa-aineksesta. Kuopasta löytyi mm. tiiliseinän osia, muovipäällysteisiä sähkökaapeleita, rautaromua ja posliinisia sähköeristeitä. Kuoppaa ei dokumentoitu muuta kuin valokuvin.

Koeoja 5

Tutkimusalueen kaakkoisreunan keskivaiheille avattiin koeoja 5. Oja oli n. 4 m pitkä ja n. 2,5 m leveä. Ojan maa-aines koostui harmaanruskeasta sekoittuneesta pintahiekasta (Y500). Kerros oli ominaisuuksiltaan kuiva ja irtonainen. Yksikkö oli erittäin paksu, sillä sitä ei saatu kaivettua pohjaan saakka. Oja kaivettiin n. 1,5 m nykyisestä maanpinnasta alaspäin. Kerros Y500 on todennäköisesti syntynyt 1900-luvulla maanmuokkaustöiden seurauksena. Oja sijaitsi aivan naapuritontin tiilirakennuksen tuntumassa. Maata on

varmasti muokattu tämän rakennuksen perustuksia kaivettaessa. Löytöinä kerroksesta tuli paljon 1900-luvun tavaraa.

Noin 30 cm nykyisen maanpinnan alapuolelta löytyi kivrakenne R501. R501 oli jyrkävä kiviseinä, joka kulki koeoja 5:n luoteisreunaa pitkin. Kivrakenne oli kaakkois-lounais-suuntainen ja kulki pitkittäissuunnassa koko koeojan poikki. Kiviseinää kaivettiin esille n. 1,20 m matkalta alaspäin, eikä sen pohjaa vielä löydetty.

Kuva 8. Kiviseinä R501.

Rakenne R501 saattaisi olla rakennuksen perustus. Kiveys muistuttaa Haminan korttelin 23, 1700-luvun lopulla rakennetun kasarmirakennuksen perustuksia (vrt. Koivisto 2008a). 1700-luvun loppuun ja 1800-luvulle viittaa myös yhdestä rakenteen kivistä löytyneen poranjäljen paksuus, joka oli n. 3-3,5 cm. Vastaavan paksuisia poranjälkiä ovat mm. Aholaisenkulman bastionin reunan kaivauksilta, jossa poranjälkien paksuudet vaihtelivat 3 ja 6 cm välissä. Reiät, jossa koko halkaisija oli havaittavissa, olivat n. 5-6 cm paksuisia (Koivisto 2008b). Myös muualla Haminassa ja Kyminlinnassa on tehty vastaavanlaisia havaintoja 1700- ja 1800-luvun rakenteista (suullinen tiedonanto Kaskinen 2008).

6. Tulokset

Haminan Linnoituksen kaupunginosassa, korttelissa 8, tontilla 3, suoritettiin syksyllä 2008 arkeologiset koekaivaukset. Tutkimusten yhteydessä tontille avattiin yhteensä 5 kaivausalueita. Kaivausten aikana alueelta löytyi useita rakenteita, jotka eivät kuitenkaan pienistä kaivausalueista johtuen muodostaneet mitään selkeästi tulkittavissa olevaa kokonaisuutta. Rakenteet vaikuttavat olevan peräisin usealta eri aikakaudelta, 1700-luvulta aina 1900-luvulle. Näyttää siis siltä, että tontilla on ollut paljon rakennustoimintaa viimeisen 300 vuoden aikana.

Alueen vanhin säilynyt maakerros löytyi koeajasta 2, tontin keskivaiheilta. Tämä kerros ei ollut yhtä sekoittunut kuin muualla tutkimusalueella. Tästä ns. kulttuurikerroksesta löytyi esineitä lähinnä 1700-luvulta, mutta myös yksi pala mahdollisesti 1600-luvulle ajoittuvasta kivisavikeramiikka-astiasta.

Koeajasta 5 löytyi massiivisen kiviseinän perusta. Kiviseinää ei saatu kaivettua pohjaan asti. Kiviseinä voisi poranjälkien paksuuksien perusteella olla peräisin 1700-luvun lopulta. Rakenne muistuttaa myös Haminan korttelin 23 kasarmirakennuksen perustuksia, joita tutkittiin vuoden 2008 keväällä.

Löytöinä kaivauksilta saatiin talteen lähinnä eri lasi- ja keramiikka-astioiden palasia sekä liitupiipun katkelmia. Löytöjä oli sekoittuneissa kerroksissa runsaasti, mutta suurin osa oli moderneja 1900-luvun esineitä, jotka heitettiin jo kenttätöiden aikana pois.

Tontin rakenteiden luonteiden selvittämiseksi alueella on järjestettävä tarkemmat arkeologiset tutkimukset, jossa maata avataan laajemmin rakenteiden ympäriltä. Koetutkimusten perusteella tontin koillisnurkka vaikutti tuhoutuneelta. Siellä sijaitsi paksu kerros purkumaata sekä 1900-luvun alkupuoliskon talon perustukset.

Helsingissä, maanantaina. 23 maaliskuuta 2009

Andreas Koivisto

Lähteet ja kirjallisuus

Suulliset tiedonannot:

Kaskinen, Ilkka, 2008: Keskustelu käyty kaivausten yhteydessä 2.9.2008.

Arkistoraportit:

Mökkönen, Teemu, 2003: Hamina – Fredrikshamn. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti. MV/RHOA.

Kaskinen, Ilkka, 2003: Haminan hautalöytöjä ja havaintoja kulttuurikerroksista. Liite 11 tutkimusraportissa Mökkönen, Teemu, 2003: Hamina – Fredrikshamn. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti. MV/RHOA.

Koivisto, Andreas, 2008a: *Haminan korttelin 23 koekaivaukset vuonna 2008*. MV/RHOA.

Koivisto, Andreas, 2008b: *Haminan Aholaisenkulman arkeologiset tutkimukset vuonna 2008*. MV/RHOA.

Kirjallisuus:

Kaskinen, Ilkka & Kauppi, Ulla-Riitta, 1992: *Haminan linnoitus*. Jyväskylä.

Nordenstreng, Sigurd & Halila, Aimo, 1974: *Haminan historia I. Ruotsin vallan aika (V:een 1742)*. Mikkeli.

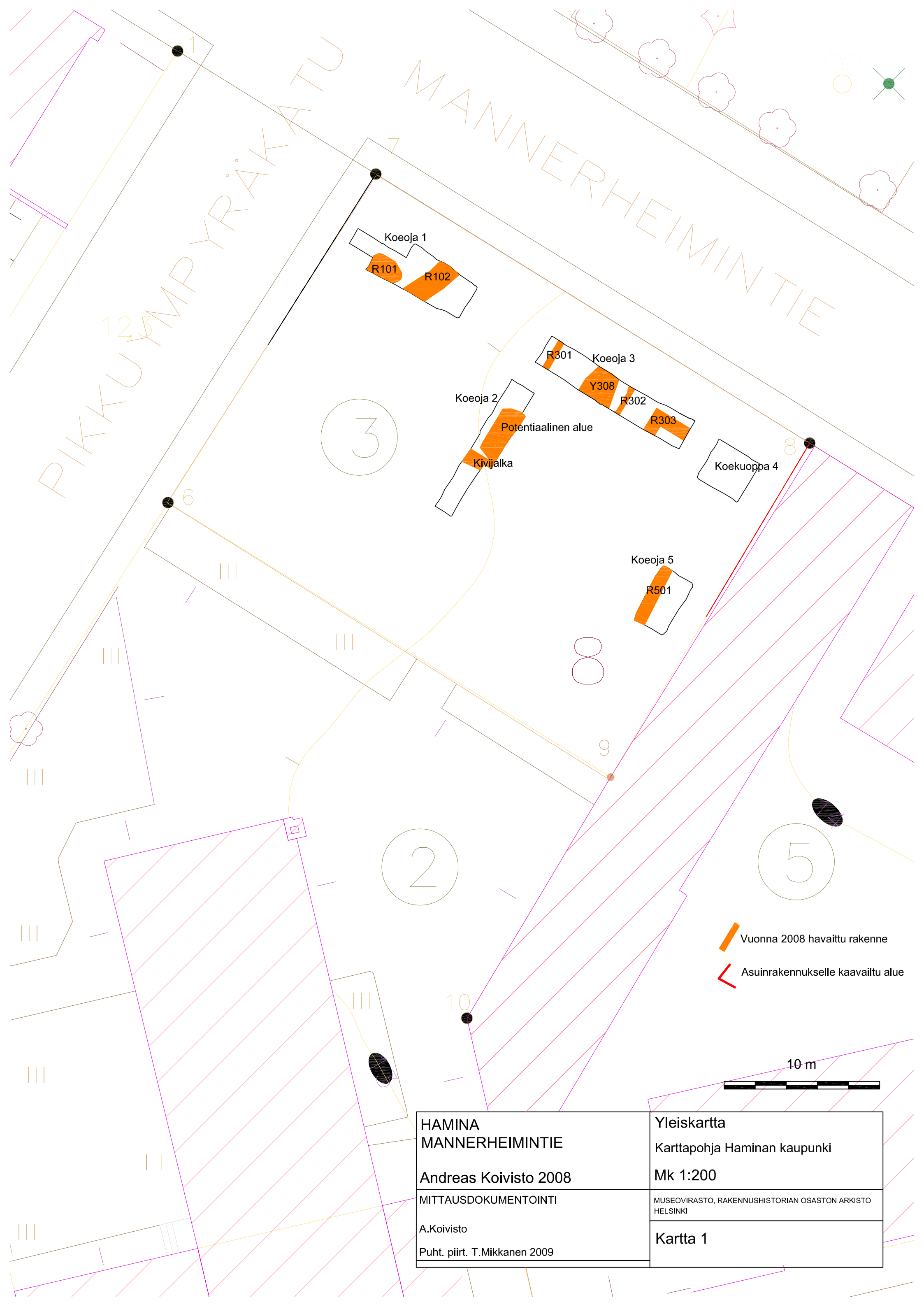
Nordenstreng, Sigurd & Halila, Aimo, 1975: *Haminan historia II. Venäjän vallan alusta 1900-luvun alkuun (1742 – n. 1900)*. Mikkeli.

Niukkanen, Marianna, 1994: *Renessanssi keittiössä. Vanhankaupungin keramiikka-astiat. Narinkka 1994*, Helsingin kaupungin museo. Jyväskylä.

Käytetyt lyhenteet:

KA – Kansallisarkisto

MV/RHOA – Museovirasto, rakennushistorian osaston arkisto.

PIKKUUMPIYRÄKATU 12.5
 MANNERHEIMINTIE

3

2

5

8

9

10

Koeoja 1
 R101 R102

Koeoja 2
 Kivijalka
 Potentialinen alue

Koeoja 3
 R301 Y308 R302 R303

Koeuoppa 4

Koeoja 5
 R501

 Vuonna 2008 havaittu rakenne
 Asuinrakennukselle kaavailtu alue

10 m

<p>HAMINA MANNERHEIMINTIE Andreas Koivisto 2008</p>	<p>Yleiskartta Karttapohja Haminan kaupunki Mk 1:200</p>
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI A.Koivisto Puht. piirt. T.Mikkanen 2009</p>	<p>MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO HELSINKI Kartta 1</p>

Hamina Mannerheimintie 4 mustavalkokuvalettelu

Liite 2

A. Koivisto 2008

125958:1-35

KM	Alanumero	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Vuosi
125957	1	Koeoja 2, itäprofiilin pohjoispääty. Kuvassa KO5:n laajennusosa.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	2	Koeoja 2, itäprofiili. Kuvassa KO5:n laajennusosa.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	3	Koeoja 2, itäprofiili. Kuvassa KO5:n laajennusosa.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	4	Koeoja 2, itäprofiili. Kuvassa kivijalka.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	5	Koeoja 2, itäprofiili. Kuvan vasemmassa laidassa osa kivijalkaa.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	6	Koeoja 2, itäprofiilin Eteläpääty.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	7	Koeoja 2, dokumentointitaso 1. Y202 kaivettu pois.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	8	Koeoja 2, dokumentointitaso 1. Y202 kaivettu pois.	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	9	Koeoja 2, hiiltynyttä likamaata laajennusosan itäprofiilin vieressä	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	10	Koeoja 2, välitaso ennen dokumentointia.Y202:n pinta esillä laajennusosassa.	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	11	Koeoja 2, välitaso ennen dokumentointia.Y202:n pinta esillä laajennusosassa.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	12	Koeoja 5, rakenne R501:n länsiprofiili	SE-NW	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	13	Koeoja 5, Dokumentointitaso 1. R501	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	14	Koekuoppa 4, pohjoisprofiili.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	15	Koekuoppa 4.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008

KM	Alanumero	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Vuosi
125957	16	Koeoja 3, pohjoisprofiilin itäpäätty.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	17	Koeoja 3, pohjoisprofiili. Kuvan 16 länsipuolelta. Kuvan vasemmassa alalaidassa R302	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	18	Koeoja 3, pohjoisprofiili. Kuvan 17 länsipuolelta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	19	Koeoja 3, pohjoisprofiili. Kuvan 18 länsipuolelta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	20	Koeoja 3, pohjoisprofiili. Kuvan 19 länsipuolelta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	21	Koeoja 3, pohjoisprofiilin länsipäätty. Kuvan 20 länsipuolelta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	22	Koeoja 3, dokumentointitaso 1.	SE-NW	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	23	Koeoja 3, dokumentointitaso 1.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	24	Koeoja 1, rakenne R102:n eteläprofiili.	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	25	Koeoja 1, eteläprofiili. R101 Länsipuolelta.	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	26	Koeoja 1, rakenne R101:n Eteläprofiili	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	27	Koeoja 1, pohjoisprofiili R102 länsipuolelta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	28	Koeoja 1, pohjoisprofiili R102 kohdalta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	29	Koeoja 1, pohjoisprofiilin itäpäätty.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	30	Koeoja 1, dokumentointitaso 1.	SE-NW	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	31	Koeoja 1, pintamaan poistoa. Kuvassa Riikka Väisänen ja Noora Taipale.	SE-NW	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	32	Yleiskuva.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	33	Yleiskuva.	SE-NW	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008
125957	34	Yleiskuva.	W-E	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008

KM	Alanumero	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Vuosi
125957	35	Yleiskuva.	W-E	Andreas Koivisto	25.8-5.9	2008

Hamina Mannerheimintie 4 digikuvaluettelo

Liite 3

A. Koivisto 2008

125958:1-54

KM	Alanumero	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Vuosi
125958	39	Koeoja 2, itäprofiilin Eteläosa.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	40	Koeoja 2, itäprofiili. Kuvan 39 pohjoispuolelta	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	41	Koeoja 2, itäprofiili. Kuvan 40 pohjoispuolelta. Kuvan vasemmassa laidassa kivijalka.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	42	Koeoja 2, itäprofiili. Kuvan 41 pohjoispuolelta. Kuvassa kivijalka.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	43	Koeoja 2, itäprofiili. Kuvan 42 pohjoispuolelta. Kuvassa KO5:n laajennusosa.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	44	Koeoja 2, itäprofiili. Kuvan 43 pohjoispuolelta. Kuvassa KO5: laajennusosa.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	45	Koeoja 2, itäprofiilin pohjoisosa. Kuvan 44 pohjoispuolelta.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	46	Noora Taipale piirtämässä koeojan 2 itäprofiilia.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	47	Riikka Väisänen piirtämässä rakennetta koeojassa 5.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	48	Kaivinkone täyttämässä koeojia.	W-E	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	49	Riikka Väisänen piirtämässä rakennetta koeojassa 5.	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	50	Riikka Väisänen piirtämässä rakennetta koeojassa 5.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	51	Kaivinkone viimeistelemässä täytettyjä koeojia.	W-E	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	52	Koeoja 1 täyttämisen jälkeen.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	53	Koeojat 2 ja 3 täytettyinä.	W-E	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008

KM	Alanumero	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Vuosi
125958	54	Koeoja 5 täytettynä.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	1	Yleiskuva.	W-E	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	2	Yleiskuva.	SE-NW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	3	Yleiskuva.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	4	Koeoja 1, pintamaan poistoa. Kuvassa Riikka Väisänen ja Noora Taipale.	SE-NW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	5	Koeoja 1, dokumentointitaso 1.	SE-NW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	6	Koeoja 1, pohjoisprofiilin itäpäätty.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	7	Koeoja 1, pohjoisprofiili R102 kohdalta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	8	Koeoja 1, pohjoisprofiili R102 länsipuolelta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	9	Koeoja 1, rakenne R101:n Eteläprofiili	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	10	Koeoja 1, eteläprofiili. R101 Länsipuolelta.	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	11	Koeoja 1, rakenne R102:n eteläprofiili.	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	12	Koeoja 3, tason puhdistusta. Kuvassa Janne Heinonen, Riikka Väisänen ja Noora Taipale.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	13	Koeoja 3, rakenne R303 ja moderneja löytöjä.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	14	Koeoja 3, rakenne R303 ja moderneja löytöjä.	SE-NW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	15	Koeoja 1, mittausdokumentointia. Kuvassa Noora Taipale ja Riikka Väisänen.	E-W	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	16	Mittausdokumentointia. Kuvassa Janne Heinonen.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	17	Koeoja 3, dokumentointitaso 1.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	18	Koeoja 3, dokumentointitaso 1.	SE-NW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008

KM	Alanumero	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Vuosi
125958	19	Koeoja 3, pohjoisprofiilin länsipääty R301 kohdalta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	20	Koeoja 3, pohjoisprofiili. Kuvan 19 itäpuolelta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	21	Koeoja 3, pohjoisprofiili. Kuvan 20 itäpuolelta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	22	Koeoja 3, pohjoisprofiili. Kuvan 21 itäpuolelta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	23	Koeoja 3, pohjoisprofiili. Kuvan 22 itäpuolelta. Kuvan vasemmassa alalaidassa R302	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	24	Koeoja 3, pohjoisprofiili. Kuvan 23 itäpuolelta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	25	Koeoja 3, Pohjoisprofiili. Kuvan 24 itäpuolelta.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	26	Koekuoppa 4.	NW-SE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	27	Koekuoppa 4, pohjoisprofiili.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	28	Koeoja 5, kuvassa Janne Heinonen ja Noora Taipale.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	29	Koeoja 5, kuvassa Janne Heinonen ja Noora Taipale.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	30	Koeoja 3:n ja R301:n dokumentointia. Kuvassa Riikka Väisänen.	S-N	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	31	Koeoja 5, Dokumentointitaso 1. R501.	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	32	Koeoja 5, rakenne R501:n länsiprofiili.	SE-NW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	33	Koeoja 2, välitaso ennen dokumentointia. Y202:n pinta esillä laajennusosassa.	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	34	Koeoja 2, välitaso ennen dokumentointia. Y202:n pinta esillä laajennusosassa.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	35	Koeoja 2, Y202:n pinta esillä laajennusosassa.	W-E	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	36	Koeoja 2, hiiltynyttä likamaata laajennusosan itäprofiilin vieressä	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008
125958	37	Koeoja 2, dokumentointitaso 1. Y202 kaivettu pois.	NE-SW	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008

KM	Alanumero	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Vuosi
125958	38	Koeoja 2, dokumentointitaso 1. Y202 kaivettu pois.	SW-NE	Andreas Koivisto	25.8.-5.9.	2008

Hamina Mannerheimintie 4

A. Koivisto 2008

Yhteysluettelo

Yhteys	Kuvaus	Pvä
Y100	Harmaa sekoittunut pintahiekka	27.8.08
R101	Kivirakenne	27.8.08
R102	Kivirakenne	27.8.08
Y103	Musta hiilen- ja noensekainen hiekka	27.8.08
Y104	Likaisen harmaa läikikäs hieno hiekka	27.8.08
Y105	Vaaleanharmaa laastinsekainen hiekka	27.8.08
Y106	Kellertävänruskea pohjahiekka	27.8.08
Y200	Harmaanruskea sekoittunut pintahiekka	2.9.08
Y201	Likaisen harmaa hieno hiekka	2.9.08
Y202	Tumma harmaanruskea noen- ja hiilensekainen hiekka	2.9.08
Y203	Kellertävänruskea pohjahiekka	2.9.08
Y300	Harmaa sekoittunut hiekka	28.8.08
R301	Kivirakenne	1.9.08
R302	Kivirakenne	1.9.08
R303	Kivirakenne	1.9.08
Y304	Musta hiiltynyt nokikerros	1.9.08
Y305	Likaisen harmaanruskea kivensekainen hieno hiekka	1.9.08
Y306	Punaruskea hieno hiekka	1.9.08
Y307A	Vaaleanruskea siltinsekainen hiekka	1.9.08
Y307B	Kellertävänruskea siltinsekainen hiekka	1.9.08
Y308	Kellertävä kivi- ja sorakerros	1.9.08
Y309	Kellertävänruskea pohjahiekka	3.9.08
Y500	Harmaanruskea sekoittunut pintahiekka	28.8.08
R501	Kivirakenne	28.8.08

Hamina Mannerheimintie 4

A. Koivisto 2008

Yksikkökuvaukset

N:o Y100

Tyyppi: Harmaa sekoittunut pintahiekka

X=

Y=

Z= 11,75-13,05

Laajuus m: Koko alue

Paksuus cm: 60-12

Kaivaustapa: Kaivinkone

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka

Pääsekoite: Kivi

Muu sekoite: tiilen palat

Stratigrafia:

Yläpuolella:

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella: R101, R102, Y103, Y104, Y105, Y106

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Kuiva ja irtonainen. Pintakerros oli itsessään kerrostunutta. Päälimmäisenä oli n. 10-20 cm paksu moderni täytemaakerros, tod. Näk. 1900-luvun jälkipuoliskolta. Kerroksessa oli paljon posliinisia sähkötolppien sähköeristeitä. Ensimmäisen kerroksen alla oli n. 10 cm paksu turvekerros, joka luultavasti oli vanha maanpinta. Vanhan maapinnan alla oli n. 40 cm paksu kerros vanhempaa täytemaata. Tässä kerroksessa oli sekaisin löytöjä 1800- ja 1900-luvuilta. Aivan kerroksen pohjalta löytyi myös muutama liitupiipun katkelma.

Löydöt: KM2009004:1-51

N:o Y103

Tyyppi: Musta hiilen- ja noensekainen hiekka

X=

Y=

Z= 11,80-12,15

Laajuus m:

Paksuus cm: 5-15

Kaivaustapa: Lapio ja lasta

Koostumus:

Päämaalaji: Noki

Pääsekoite: H.hiekka

Muu sekoite: Hiili ja vähän puusilppua

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y100

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella: Y103, Y106

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Irtonainen, musta hiiltynyt nokikerros. Yksikkö esiintyi isolla osalla kaivausalueella. Kerros on luultavasti peräisin jostakin Haminan 1800-luvun suurpalosta, ehkä viimeisestä vuodelta 1887.

Löydöt: KM2009004:52-58

N:o Y104

Tyyppi: Likaisen harmaa läikikäs hieno hiekka

X=

Y=

Z= 11,50-12,10

Laajuus m:

Paksuus cm: 3-50

Kaivaustapa: Lapio ja lasta

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka

Pääsekoite:

Muu sekoite:

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y100, Y103

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella: Y106

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Tiivis likainen hiekka palokerroksen Y103 alla. Yksikkö on väriltään likaisen harmaa, mutta siinä on ruskeita läikkiä. Kerros jatkuu rakenteen R102 alle, jossa sitä on n. 20-30 paksu kerros rakenteen kivien alla. Rakenteen R102 alla kerroksessa on seassa tiilen paloja. Löytöinä kerroksesta on mm. kaakelia, lasia ja liitupiipun katkelmia. Kyseessä voisi olla Haminan viimeisintä paloa edeltävä aika, eli aika ennen vuotta 1887.

Löydöt: KM2009004:59-61

N:o Y105

Tyyppi: Vaaleanharmaa laastinsekainen hiekka

X=

Y=

Z=

Laajuus m: 1 x 1,5 m näkyvissä

Paksuus cm:

Kaivaustapa: Lapio ja lasta

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka

Pääsekoite: Laasti

Muu sekoite:

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y100

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella: Y106

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Tiivis kova laastinsekainen hiekkakerros. Kerros rajautuu neliömäisenä alueena alueen kaakkoispäässä, rakenteen R102 itäpuolella.

Löydöt: -

N:o Y106

Tyyppi: Kellertävän ruskea pohjahiekka

X=

Y=

Z=

Laajuus m: Koko alue

Paksuus cm:

Kaivaustapa: Lapio ja lasta

Koostumus:

Päämaalaji: K.hiekka

Pääsekoite: Sora

Muu sekoite:

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y100, Y103, Y104, Y105

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella:

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Irtonainen ja kuiva pohjahiekka.

Löydöt: -

N:o Y200

Tyyppi: Harmaanruskea sekoittunut pintahiekka

X=

Y=

Z= 11,95-13,00

Laajuus m: Koko alue

Paksuus cm: 25-60

Kaivaustapa: Kaivinkone

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka

Pääsekoite: K.hiekka

Muu sekoite: Tiilen palat, tiilimurska, kivi, sähköeristeet

Stratigrafia:

Yläpuolella:

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella: Y201

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Tiivis ja kuiva pintahiekka. Kerroksessa oli sekaisin esineitä 1800-1900-luvulta, pääosin kuitenkin 1900-luvulta. Kerroksen pohjalla, juuri ennen yksikköä Y201, oli ohut (n. 2 cm paksu) kovahko savi-hiesu-kerros.

Löydöt: KM2009004:62-80

N:o Y201

Tyyppi: Likaisen harmaa hieno hiekka

X=

Y=

Z= 11,95-12,55

Laajuus m: Koko alue

Paksuus cm: 10-40

Kaivaustapa: Kaivinkone

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka

Pääsekoite:

Muu sekoite:

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y200

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella: Y202, Y203

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Kuiva ja irtonainen hiekkatäytemaa. Seassa oli puhtaan näköisiä kellertäviä hiekkalinssejä. N. 2 cm paksu kovahko savi-hiesu-kerros erottaa Y200 ja Y201 toisistaan.

Löydöt: KM2009004:81-83

N:o Y202

Tyyppi: Tummanharmaanruskea noen- ja hiilensekainen hiek.

X=

Y=

Z= 11,65-12,45

Laajuus m:

Paksuus cm: 10-50

Kaivaustapa: Lapio ja lasta

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka

Pääsekoite: Hiili/noki

Muu sekoite: Palanut savi, kivi, savi, tiilen palat

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y201

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella: Y203

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Tiivis, tahmea ja kuiva kulttuurimaa. Yksikkö menee kuopalle koeojan itäreunassa olevan ison kiven alle. Kerros ei ollut yhtä sekoittunutta kun tutkimusalueen muut kerrokset. Esineistö pääosin 1700-luvulta. Kerroksesta löytyi mahdollisesti 1600-luvulle ajoittuvaa kivasavikeramiikkaa. Heti yksikön alla, pohjahiekassa, on paikoitellen paljon nyrkinkokoisia kiviä.

Löydöt: KM2009004:84-108

N:o Y203

Tyyppi: Kellertävän ruskea pohjahiekka

X=

Y=

Z=

Laajuus m: Koko alue

Paksuus cm:

Kaivaustapa: Lapio ja lasta

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka ja k.hiekka

Pääsekoite:

Muu sekoite:

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y202, Y201

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella:

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Irtonainen ja kuiva pohjahiekka. Koeojan pohjoispäässä kerroksessa oli nyrkinkokoisia kiviä. Ne eivät muodostaneet mitään havaittavia rakenteita.

Löydöt: KM2009004:109-111

N:o Y300

Tyyppi: Harmaa sekoittunut hiekka

X=

Y=

Z= 12,45-13,35

Laajuus m: Koko alue

Paksuus cm: 20-60

Kaivaustapa: Kaivinkone

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka ja k.hiekka

Pääsekoite: Tiilimurska

Muu sekoite: Sora, kivi

Stratigrafia:

Yläpuolella:

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella: R301, R302, R303, Y304, Y306, Y309

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Tiivis ja kuiva sekoittunut pintamaa. Seassa on löytöjä 1800- ja 1900-luvuilta. Paljon sähköjohtojen posliinisia eristeitä.

Löydöt: KM2009004:112-127

N:o Y304

Tyyppi: Musta hiiltynyt nokikerros

X=

Y=

Z= 11,35-12,85

Laajuus m:

Paksuus cm: 5-20

Kaivaustapa: Kaivinkone

Koostumus:

Päämaalaji: Hiili

Pääsekoite: Noki

Muu sekoite: Hieno hiekka, kivi

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y300

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella: Y305

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Irtonainen ja kuiva palokerros. Kerroksen itäpäässä, ennen kiveystä R302, pohjoisprofiilissa on kokonaan hiiltynyt puu. Hiilikkerros päättyy em. kiveykseen.

Löydöt: KM2009004:128-131

N:o Y305

Tyyppi: Likaisen harmaanruskea
kivensekainen hieno hiekka

X=

Y=

Z= 11,05-12,75

Laajuus m:

Paksuus cm: 10-35

Kaivaustapa: Lapio

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka

Pääsekoite: Kivi

Muu sekoite: Hiili

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y304

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella: Y307A, Y308, Y308

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Palokerroksen Y304 alla sijaitseva irtonainen ja kuiva täytehiekka. Rakenteen R301 kivet sijaitsivat osaksi tässä kerroksessa.

Löydöt: KM2009004:132-135

N:o Y306

Tyyppi: Punaruskea hieno hiekka

X=

Y=

Z= 12,65-13,20

Laajuus m:

Paksuus cm: 10-35

Kaivaustapa: Lapio ja lasta

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka

Pääsekoite:

Muu sekoite:

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y300

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella:

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Tiivis ja kuiva palanut hiekka. Kerros sijaitsee rakenteen R302 itäpuolella. Rakenteen R302 kohdalla yksikössä on laikuittain nokea ja hiiltä. Ei kaivettu pohjaan.

Löydöt: KM2009004:136-145

N:o Y307A

Tyyppi: Vaaleanruskea siltinsekainen hiekka

X=

Y=

Z= 12,40-12,45

Laajuus m:

Paksuus cm: n. 5

Kaivaustapa: Lapio ja lasta

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka

Pääsekoite: Siltti

Muu sekoite:

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y305

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella:

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Kerros on yläosa irtonaisempaa. Yksikkö muuttuu tiiviimmäksi syvemmälle mentäessä. Kerros sijaitsee rakenteen R302 ja yksikön Y308 (mahdollinen tienpohja) välissä. Ei kaivettu pohjaan.

Löydöt: KM2009004:146

N:o Y307B

Tyyppi: Kellertävän ruskea siltinsekainen hiekka

X=

Y=

Z= 12,50-13,00

Laajuus m:

Paksuus cm:

Kaivaustapa: Lapio ja lasta

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka

Pääsekoite: Siltti

Muu sekoite:

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y300

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella:

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Tiivis ja kuiva täytemaa. Kerros sijaitsi rakenteen R303 ulkoseinän ympärillä. Luultavasti kerros on syntynyt rakenteen R303 rakentamisen yhteydessä. Ei kaivettu pohjaan.

Löydöt: -

N:o Y308

Tyyppi: Kellertävä kivi- ja sorakerros

X=

Y=

Z= 12,40-12,45

Laajuus m: n. 2 x 1,9 näkyvissä

Paksuus cm: 5

Kaivaustapa: Lasta

Koostumus:

Päämaalaji: Sora

Pääsekoite: Kivi

Muu sekoite:

Stratigrafia:

Yläpuolella: Y305

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella: Y309

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Ojan poikki kulkeva sora/kivikaistale. Kyseessä on mahdollisesti vanha tienpohja.

Löydöt: -

N:o Y309

Tyyppi: Kellertävän ruskea pohjahiekka

X=

Y=

Z=

Laajuus m: Koko alue

Paksuus cm: -

Kaivaustapa: Lapio ja lasta

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka

Pääsekoite: K.hiekka

Muu sekoite:

Stratigrafia:

Yläpuolella:

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella:

Sama kuin:

Yksikön rajat: Selvät

Kuvaus ja tulkinta:

Irtonainen ja kuiva pohjahiekka

Löydöt: -

N:o Y500

Tyyppi: Harmaanruskea sekoittunut pintahiekka

X=

Y=

Z=

Laajuus m: Koko alue

Paksuus cm:

Kaivaustapa: Kaivinkone, lapio ja lasta

Koostumus:

Päämaalaji: H.hiekka ja k.hiekka

Pääsekoite: K.hiekka

Muu sekoite: Tiilen palat, tiilimurska, kivi, palanut savi

Stratigrafia:

Yläpuolella:

Liittyy rakenteeseen:

Alapuolella:

Sama kuin:

Yksikön rajat:

Kuvaus ja tulkinta:

Irtonainen ja kuiva täyttö- tai purkukerros. Kerros oli erittäin paksu. Kerros jatkui vielä alemmas siitä, mistä kaivaminen lopetettiin. Kerros on todennäköisesti syntynyt 1900-luvulla maanmuokkaustöiden seurauksena. Yksiköstä löytyi paljon 1900-luvun tavaraa.

Löydöt: KM2009004:147-187

A. Koivisto 2008

Rakennekuvaukset

N:o	R101	Tyyppi:	Kivirakenne
X:		Z m mpy:	
Koko m:	n. 2 x 1 m näkyvissä	Suunta:	NW-SE
Kivirakenne		Kivien koko cm	Halkaisija n. 10-50 cm
Kmateriaali:	Luonnonkivi ja lohkokivi		
Tekniikka:	Kylmämuurattu		

Kuvaus ja tulkinta:

Luonnonkivistä ja lohkokivistä tehty kylmämuurattu kiveys. Kiveys on epämääräinen, mutta saattaisi olla osa kivijalasta. Alimmat kivet sijaitsevat palaneessa maassa (Y103). Kivien ympärillä on sekoittunutta maata (Y100).

Tiilirakenne:

Tiilien oko cm

Kuvaus ja tulkinta:

Puurakenne:

Pmateriaali:

Koko cm:

Kuvaus ja tulkinta:

Stratigrafia:

Yläpuolella:

Liittyy yksikköihin

Alapuolella:

Sama kuin:

N:o R102 **Tyyppi:** Kivirakenne
X: **Y:** **Z m mpy:**
Koko m: n. 1,4 x 2 m näkyvissä **Suunta:** -

Kivirakenne

Kmateriaali: Luonnonkivi

Kivien koko cm Halkaisija n. 30-100 cm

Tekniikka: Ladottu

Kuvaus ja tulkinta:

Isoista kivistä tehty latomus. Latomus on epämääräinen, mutta kyseessä voisi olla uunin peruskiveys. Rakenteen yhteydestä löytyi sekä 1900-luvun lasia ja kaakelia, että liitupiipun kappaleita. Maa rakenteen ympäriltä (Y103 ja Y104) on sekoittunutta. Kiveyksen kohdalta kerros Y104 jatkui n. 20 cm rakenteen alle. Tämän alta alkoi pohjahiekka (Y106).

Tiilirakenne:

Tiilien oko cm

Kuvaus ja tulkinta:

Puurakenne:

Pmateriaali:

Koko cm:

Kuvaus ja tulkinta:

Stratigrafia:

Yläpuolella:

Liittyy yksikköihin

Alapuolella:

Sama kuin:

N:o R301 **Tyyppi:** Kivirakenne
X: **Y:** **Z m mpy:**
Koko m: 0,5x2x0,4 m näkyvissä **Suunta:** NE-SW

Kivirakenne

Kmateriaali: Luonnonkivi

Kivien koko cm Halkaisija n. 40 cm

Tekniikka: Ladottu

Kuvaus ja tulkinta:

Koeojan poikki kulkeva koillis-lounais-suuntainen kivirivi. Kivirivin kaakkoispuolella on n. 1,2 x 1,4 m iso kivi. Kivirivin tarkoitus jäi epäselväksi. Mahdollisesti kyseessä oli seinän perustus.

Tiilirakenne:

Tiilien oko cm

Kuvaus ja tulkinta:

Puurakenne:

Pmateriaali:

Koko cm:

Kuvaus ja tulkinta:

Stratigrafia:

Yläpuolella:

Liittyy yksikköihin

Alapuolella:

Sama kuin:

N:o R302 **Tyyppi:** Kivirakenne
X: **Y:** **Z m mpy:**
Koko m: 0,4x2x0,35 m näkyvissä **Suunta:** NE-SW
Kivirakenne
Kmateriaali: Luonnonkivi **Kivien koko cm** Halkaisija n. 40-50 cm
Tekniikka: Ladottu

Kuvaus ja tulkinta:

Koillis-lounaissauntainen mahdollinen seinän perustus. Palokerros (Y304) päättyy seinän länsipuolelle.

Tiilirakenne: **Tiilien oko cm**

Kuvaus ja tulkinta:

Puurakenne: **Koko cm:**
Pmateriaali:

Kuvaus ja tulkinta:

Stratigrafia: **Liittyy yksikköihin**
Yläpuolella: **Sama kuin:**
Alapuolella:

N:o R303 **Tyyppi:** Kivi- ja tiilirakenne
X: **Y:** **Z m mpy:**
Koko m: 1,35x2,25x0,75 m näkyvissä **Suunta:** NW/SE-NE/SW
Kivirakenne
Kmateriaali: Luonnonkivi ja lohkokivi **Kivien koko cm** 25x70 - 5-10 cm
Tekniikka: Muurattu

Kuvaus ja tulkinta:

Kivestä ja tiilestä muurattu rakennuksen kulma. Kulmasta lähti mahdolliset portaat alaspäin kohti kaakkoa. Rakenteen sisäpuolella oli lähinnä moderneja löytöjä; mm. sähkötolpan eristeitä, akkuja, sähköjohtoja, muovikorkkisia mustepulloja ja uutta lasia. Rakennuksen ulkopuolella, seinän vieressä, oli hienoa siltinsekaista hiekkaa (Y307B).

Tiilirakenne: **Tiilien oko cm**

Kuvaus ja tulkinta:

Puurakenne: **Koko cm:**
Pmateriaali:

Kuvaus ja tulkinta:

Stratigrafia: **Liittyy yksikköihin**
Yläpuolella: **Sama kuin:**
Alapuolella:

N:o R501 **Tyyppi:** Kivirakenne
X: **Y:** **Z m mpy:**
Koko m: n. 3 x 0,7 m näkyvissä **Suunta:** NE-SW

Kivirakenne

Kmateriaali: Luonnonkivi ja lohkokivi

Kivien koko cm 40x70 - 5x10 cm

Tekniikka: Kylmämuurattu

Kuvaus ja tulkinta:

Mahdollinen rakennuksen perustus. Jykevä kiveys, joka jatkui syvemmälle kuin kaivettiin. Kivys näyttää samantapaiselta kuin bastionin vallien perustusten reunakiveykset, jotka kaivettiin esille Aholaisenkulmalla ja Torinvarren koulun tontilla. Toisaalta kiveys muistuttaa myös korttelin 23 kasarmirakennuksen perustaa. Yhdessä päällimmäisistä kivistä oli näkyvissä poranreikä, joka oli n. 3-3,5 cm leveä. Ilkka Kaskisen mukaan leveys viittaisi 1700-1800-lukuun (muiden Haminassa ja Kymminlinnassa tehtyjen havaintojen perusteella).

Tiilirakenne:

Tiilien oko cm

Kuvaus ja tulkinta:

Puurakenne:

Pmateriaali:

Koko cm:

Kuvaus ja tulkinta:

Stratigrafia:

Yläpuolella:

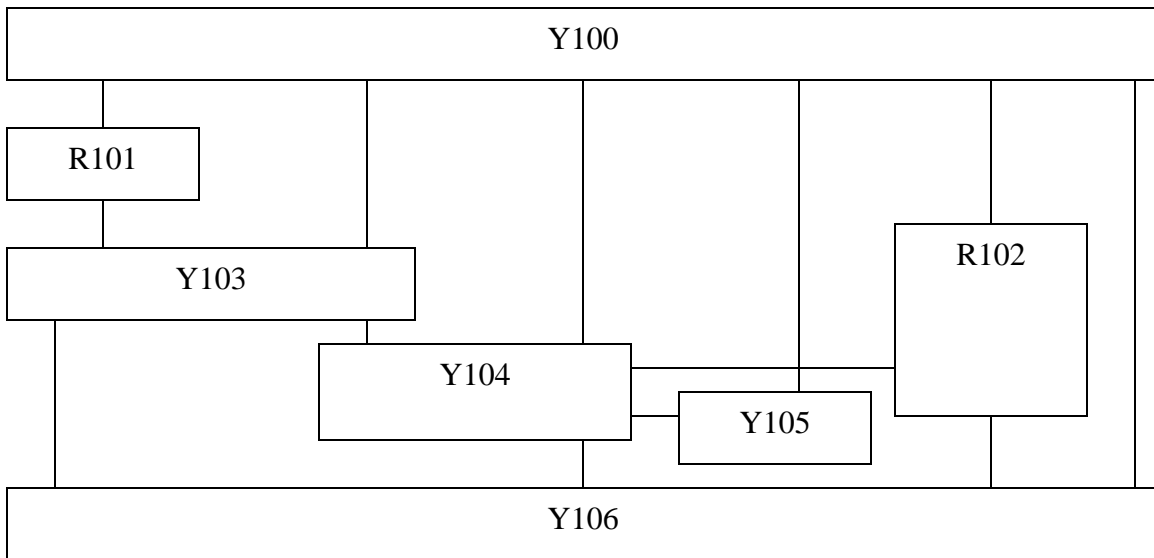
Liittyy yksikköihin

Alapuolella:

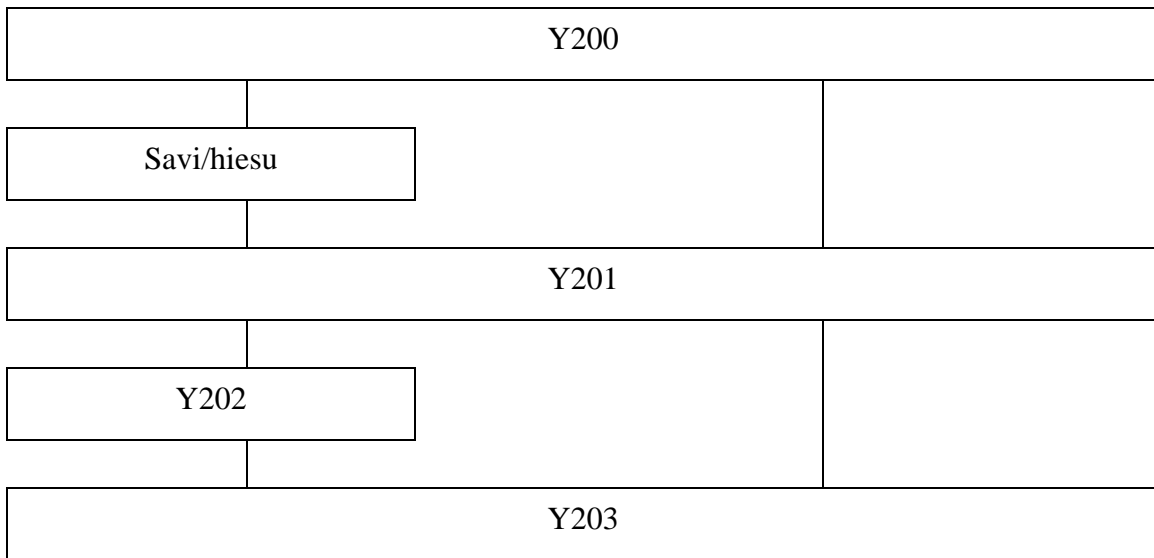
Sama kuin:

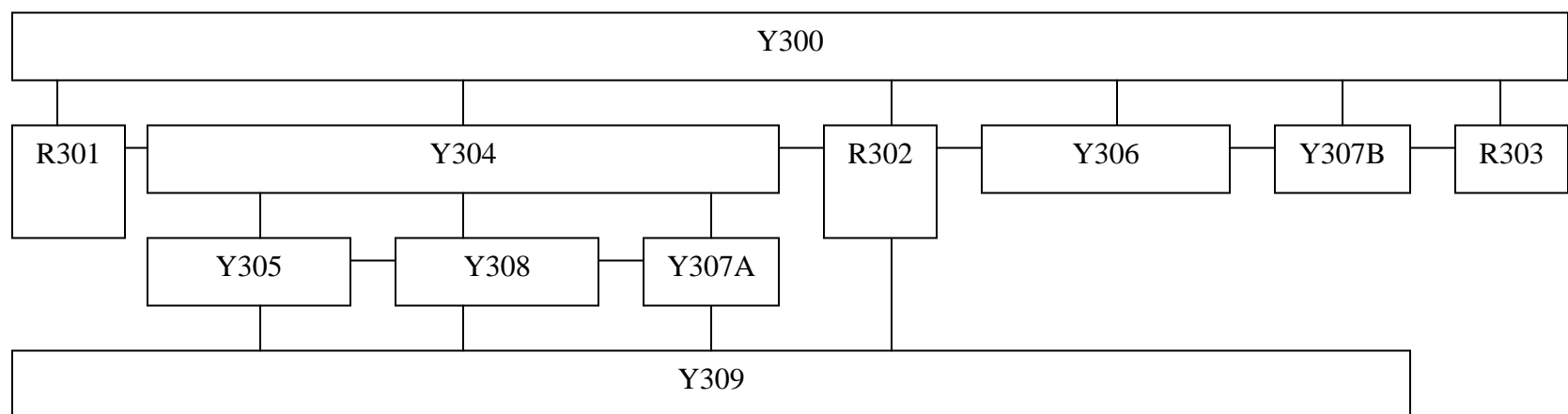
Stratigrafia koeoja 1

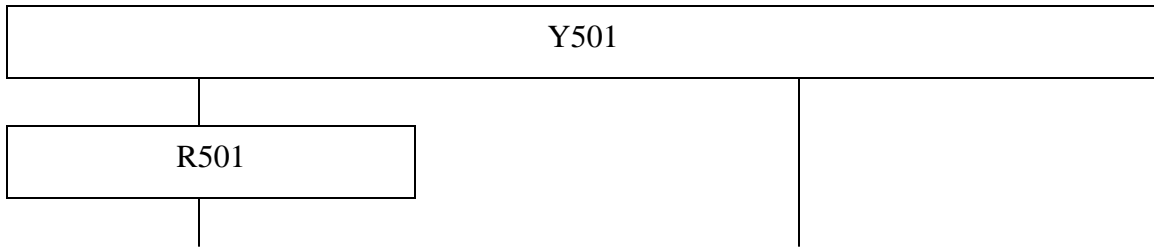
Stratigrafia koeoja 2

Stratigrafia koeoja 3

Stratigrafia koeoja 5

Hamina Mannerheimintie 4

A. Koivisto 2008

Löytöluettelo

Liite 8

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	1	KO1	Y100		Posliini	Astia	Kaksi lautasen pohjapalaa ja yksi reunapala. Astian sisäpinnalla käsinmaalattu kasvikuvioidu. Kuvion väritys kulta, musta ja vihreä. Samasta astiasta.	3		28,34
2009004	2	KO1	Y100		Posliini	Astia	Kaksi kupin kylkipalaa ja yksi pohjapala. Ulkopinnalla käsinmaalattua puna-sini-kelta-vihreää koristelua. Toisessa kylkipalassa sisäpinnalla näkyvässä osassa leimasta.	3		9,18
2009004	3	KO1	Y100		Posliini	Astia	Kupin kylkipala korvan kohdalta. Korva irronnut. Yläreunassa molemmilla pinnoilla kullanvärinen raita.	1		17,2
2009004	4	KO1	Y100		Fajanssi	Astia	Lautasen pohjapala. Sisäpinnalla violettiä siirtokuvakoristelua.	1		11,81
2009004	5	KO1	Y100		Fajanssi	Astia	Reuna-, pohja- ja kylkipaloja koristelemattomasta, lasitetusta lautasesta. Väri luonnonvalkoinen. Palat samasta lautasesta.	11	Halkaisija 260	141,6
2009004	6	KO1	Y100		Fajanssi	Astia	Pienen kylkipalan molemmilla pinnoilla on mustalla tehtyä siirtokuvakoristelua, jossa sisäpinnalla ihmishahmoja.	1		1,03

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	7	KO1	Y100		Fajanssi	Astia	Kolme reunapalaa ja yksi pieni kylkipala, joiden sisäpinnalla sinisellä maalattua ornamenttikoristelua. Ulkopinta koristelematon. Kaikki palat lautasesta mutta mahdollisesti eri astioista.	4		9,55
2009004	8	KO1	Y100		Fajanssi	Astia	Pieni pala, joka oletettavasti astian reunasta. Ulkopinnan koristelussa kahta sinisen sävyä, sisäpinta koristelematon.	1		0,76
2009004	9	KO1	Y100		Fajanssi	Astia	Yksi reunapala ja kolme kylkipalaa valkoisesta, koristelemattomasta lautasesta. Mahdollisesti eri astioista.	4		13,1
2009004	10	KO1	Y100		Fajanssi	Astia	Koristelemattomia valkoisia kylkipaloja, joista yhdestä puuttuu sisäpinta. Eri astioista. Hieman paksumpia kuin KM 2009004:9.	4		12,77
2009004	11	KO1	Y100		Fajanssi	Astia	Reunapala luultavasti lautasesta. Sisäpinnalla mustalla, keltaisella ja oranssinruskealla maalattua koristelua, josta erotettavissa oksa-aihe.	1		1,18
2009004	12	KO1	Y100		Fajanssi	Astia	Reuna- ja kylkipala lautasesta, jonka tinalasite palanut sisäpinnalta sinertäväksi. Ulkopinta harmaa. Samasta astiasta.	2		11,53
2009004	13	KO1	Y100		Punasavi	Astia	Yksi kylkipala ja yksi kylki- tai reunapala lasittamattomasta astiasta. Toisessa palassa ulkopinnalla uurrekoristelua.	2		9,3

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	14	KO1	Y100		Punasavi	Astia	Kylkipaloja, joista kahdessa sisäpinta jäljellä ja toisessa lisäksi näkyvissä pieni osa ulkopinnan vihreästä lyijylasitteesta. Sisäpinta tummanharmaaksi palanut. Muissa paloissa samanlainen vihreä lasite. Osa paloista saattaa olla peräisin kaakelist.	9		18,81
2009004	15	KO1	Y100		Punasavi	Astia	Lyijylasitetun astian reunapala. Sisäpinnalla lasitteen alla vaalea saviliete. Palassa leveä kantotai koristereuna.	1	Ulompi halkaisija 270	26,78
2009004	16	KO1	Y100		Punasavi	Astia	Kaksi kylkipalaa suurehkosta astiasta, jossa sisäpinnalla ruskea lyijylasite. Isommassa palassa ulkopinnalla nähtävissä kahvan jäänn.	2		66,44
2009004	17	KO1	Y100		Punasavi	Astia	Reunapala, jonka sisäpinnalla ruskea lyijylasite. Ulkopinta lasittamaton.	1		3,93
2009004	18	KO1	Y100		Punasavi	Astia	Kylkipala, jonka ulkopinnalla vihertävä lyijylasite.	1		3,99
2009004	19	KO1	Y100		Valkosavi	Astia	Kylkipala, jonka molemmilla pinnoilla keltainen lyijylasite.	1		3,13
2009004	20	KO1	Y100		Punasavi	Kaakeli?	Reunapaloja, joissa ulkopinnalla koristeuria ja vihreää lyijylasitetta.	2		24,22
2009004	21	KO1	Y100		Punasavi	Kaakeli	Kaakelinpala, jossa ulkopinnalla valkoinen tinalasite.	1		24,62

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	22	KO1	Y100		Punasavi	Kaakeli	Kaakelinpaloja, joiden ulkopinnalla vihreä lyijylasite.	3		92,8
2009004	23	KO1	Y100		Savi	Kaakeli	Harmaita kaakelinpaloja, joissa tinalasite. Yhdessä palassa koristemuotoilua.	3		38,35
2009004	24	KO1	Y100		Valkosavi	Liitupiipun varsi	Eri paksuisia liitupiipun varren katkelmia.	9		18,83
2009004	25	KO1	Y100		Lasi	Astia	Pikarin jalan katkelma. Lasimassa kirkas.	1		9,71
2009004	26	KO1	Y100		Lasi	Astia	Pikarin jalan pohjaosa. Lasimassa kirkas	1		44,88
2009004	27	KO1	Y100		Lasi	Astia	Kylkipala lasiastiasta tai -pullosta. Lasimassa vaaleanvihreä.	1		2,68
2009004	28	KO1	Y100		Lasi	Astia	Lasiastian kylkipala. Lasimassa kirkas.	1		0,92
2009004	29	KO1	Y100		Lasi	Astia	Palaneita lasin kappaleita. Mahdollisesti yhdestä tai useammasta astiasta. Lasimassa kirkas.	4		10,87
2009004	30	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Lasin kappaleita. Mahdollisesti nelikulmaisesta pullosta. Lasimassa vihertävä.	3		11,83
2009004	31	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Pullon pohja. Lasimassa tummanvihreä.	1		216,49
2009004	32	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Pala kulmikkaan pullon pohjaa. Lasimassa vihertävä.	1		26,2

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	33	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Pienen pullon pohja. Lasimassa vihertävä. Pohjassa puntteliarpi.	1	Pohjan halkaisija 30	12,6
2009004	34	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Kylkipaloja. Lasimassa vihreä. Mahdollisesti eri pulloista.	4		34,95
2009004	35	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Kaksi kylkipalaa mahdollisesti nelikulmaisesta pullosta. Lasimassa vihertävä.	2		10,02
2009004	36	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Kaksi kylkipalaa. Lasimassa vihreä. Mahdollisesti eri pulloista.	2		6,19
2009004	37	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		8,82
2009004	38	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä	2		4,84
2009004	39	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Kaksi kylkipalaa. Lasimassa vihreä.	2		9,4
2009004	40	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		5,37
2009004	41	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa tummanvihreä.	1		4,95
2009004	42	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		5,2
2009004	43	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		2,53

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	44	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vaalean vihreä.	1		2,89
2009004	45	KO1	Y100		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		1,18
2009004	46	KO1	Y100		Lasi	Ikkuna	Sulanut lasin palanen. Mahdollisesti ikkunalasia. Lasimassa vaaleanvihreä.	1		1,48
2009004	47	KO1	Y100		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin pala. Lasimassa vihreä.	1		0,92
2009004	48	KO1	Y100		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin pala. Lasimassa vihreä.	1		1,95
2009004	49	KO1	Y100		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin reunapala. Lasimassa vihreä.	1		3,87
2009004	50	KO1	Y100		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin pala. Lasimassa vihreä.	1		2,38
2009004	51	KO1	Y100	R102	Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		10,68
2009004	52	KO1	Y103		Savi	Astia	Haljennut astian reunapala. Ulkopuolella kapea, vihreällä lyijylasitteella lasitettu ura.	2		16,93
2009004	53	KO1	Y103		Valkosavi	Liitupiipun varsi	Liitupiipun varren katkelma.	1		6,92
2009004	54	KO1	Y103		Lasi	Astia	Kylkipala. Lasimassa kirkas.	1		0,57
2009004	55	KO1	Y103		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa tumman vihreä.	1		6,32

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	56	KO1	Y103		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin pala. Lasimassa vihertävä.	1		0,26
2009004	57	KO1	Y103		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin pala. Lasimassa kirkas.	1		0,5
2009004	58	KO1	Y103		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin pala. Lasimassa kirkas.	1		0,26
2009004	59	KO1	Y104	R102	Punasavi	Kaakeli?	Pieni pala, josta puuttuu toinen pinta. Toisella pinnalla valkoista tinalasitetta.	1		1,17
2009004	60	KO1	Y104	R102	Valkosavi	Liitupiipun varsi	Piipun varren katkelma. Piipun pesän puoleisesta osaa kiertää neljä sahalaitakuviota.	1		3,58
2009004	61	KO1	Y104	R102	Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa tumman vihreä.	1		2,21
2009004	62	KO2	Y200		Fajanssi	Astia	Astiankahvan katkelma. Kahdessa kohtaa valkoista tinalasitetta.	1		3,24
2009004	63	KO2	Y200		Punasavi	Astia	Astian reunapala, jonka molemmat puolet on käsitelty valkealla lietteellä. Ei lasitusta.	1		16,83
2009004	64	KO2	Y200		Punasavi	Astia	Reunapala. Lasittamaton. Astian sisäpinnalla ja reunan ulkopinnalla dreijauksesta jääneet poikittaisuurteet.	1		41,06
2009004	65	KO2	Y200		Punasavi	Astia	Kylkipala, jonka sisäpinnalla keltainen ja ulkopinnalla ruskea lyijylasite.	1		5,19

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	66	KO2	Y200		Punasavi	Astia	Reunapala. Ulkopinnalla kaksi poikittaista koristeuurretta. Astian ulkopinta käsitelty valkoisella savilietteellä, sisäpinnalla ruskea lyijylasite.	1		18,06
2009004	67	KO2	Y200		Punasavi	Kaakeli	Suorapintainen kaakeli, jonka ulkopinnalla vihreä lyijylasite.	1		8,45
2009004	68	KO2	Y200		Valkosavi	Liitupiipun pesä	Yksi kokonainen pesä ja kolme erillistä liitupiipun pesän katkelmaa. Tukijalka murtunut pois.	4		16,8
2009004	69	KO2	Y200		Valkosavi	Liitupiipun varsi	Katkelmia eri piipuista.	15		24,89
2009004	70	KO2	Y200		Lasi	Astia	Kylkipala suorareunaisen astian kulma- tai taitekohdasta. Lasimassa kirkas.	1		1,54
2009004	71	KO2	Y200		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		13,81
2009004	72	KO2	Y200		Lasi	Pullo	Kaksi pullon kylkipalaa. Lasimassa vihreä.	2		23,42
2009004	73	KO2	Y200		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		69,36
2009004	74	KO2	Y200		Lasi	Pullo	Kylkipaloja. Lasimassa vihreä	2		10,62
2009004	75	KO2	Y200		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vaaleanvihreä.	1		1,14
2009004	76	KO2	Y200		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vaaleanvihreä.	1		0,39

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	77	KO2	Y200		Lasi	Pullo	Sulanut lasinpala. Lasimassa vihertävä.	1		3,84
2009004	78	KO2	Y200		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin palasia. Lasimassa vaaleanvihreä.	3		4,91
2009004	79	KO2	Y200		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin palasia. Lasimassa vaaleanvihreä.	6		4,86
2009004	80	KO2	Y200		Pii		Pala piitä.	1		2,56
2009004	81	KO2	Y201		Valkosavi	Liitupiipun varsi	Liitupiipun varren katkelma.	1		1,79
2009004	82	KO2	Y201		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		27,24
2009004	83	KO2	Y201		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin palanen. Lasimassa vihreä.	1		3,4
2009004	84	KO2	Y202		Fajanssi	Astia	Yksi reunapala ja kaksi kylkipalaa lautasesta. Lasite sinertävä. Sisäpuolella lähellä reunaa leveä, tummemman sininen raita.	3		20,03
2009004	85	KO2	Y202		Fajanssi	Astia	Yksi reunapala, yksi kylkipala ja yksi pala irti lohjennutta lasitetta. Ohuesta lautasesta. Lasite sinertävä, sisäpinnalla käsinmaalattua sinistä koristelua.	3		1,04
2009004	86	KO2	Y202		Fajanssi	Astia	Kylkipaloja lautasesta. Sisäpinnalla valkoiselle pohjalle mustalla, sinisellä ja keltaisella maalattua koristelua. Ulkopinnalla väritön tinalasite.	8		16,32

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	87	KO2	Y202		Fajanssi	Astia	Yksi reunapala, yksi pohjapala ja irti lohjennutta lasitetta lautasesta. Sisäpinnan koristelu maalattu sinisen eri sävyillä. Ulkopinta valkoinen. Mahdollisesti eri astioista.	18		20,79
2009004	88	KO2	Y202		Fajanssi	Astia	Kaksi kylkipalaa samasta astiasta. Tinalasitettu pinta tummanharmaa, palanut.	2		1,52
2009004	89	KO2	Y202		Kivitavara	Astia	Kivisavikeramiikkaa. Ulkopinnalla sininen suolalase. Mahdollisesti Westerwaldin keramiikkaa?	1		1,53
2009004	90	KO2	Y202		Kivitavara	Astia	Ohutreunaisen astian reunapala. Molemmilla pinnoilla ilmeisesti ollut lasite.	1		1,3
2009004	91	KO2	Y202		Punasavi	Astia	Kaksi palaa astian pohjasta. Sisäpinnalla bolus- koristelua ja vihreää lyijylasitetta. Samasta astiasta.	2	Pohjan halkaisija 90- 100	44,04
2009004	92	KO2	Y202		Punasavi	Astia	Lasittamattoman punasaviastian reuna- ja kylkipaloja.	4		58,16
2009004	93	KO2	Y202		Punasavi	Astia	Reunapala ja kylkipala lasittamattomasta punasaviastiasta.	2		14,02
2009004	94	KO2	Y202		Punasavi	Astia	Astian kylkipala, josta puuttuu toinen pinta. Valkoisella savilietteellä tehtyä koristelua, jonka päällä lyijylasite.	1		0,76
2009004	95	KO2	Y202		Punasavi	Astia	Astian kylkipala. Molemmilla pinnoilla kellanruskea lyijylasite.	1		10,94

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	96	KO2	Y202		Punasavi	Astia	Kaksi reunapalaa ja kaksi kylkipalaa. Ulkopinnalla koristeuria ja vihreää lyijy lasitetta.	4		36,13
2009004	97	KO2	Y202		Punasavi	Astia	Reunapalan sisäpinnalla bolus-koristelua ja rusehtava lyijy lasite.	1		0,63
2009004	98	KO2	Y202		Punasavi	Astia	Kylkipalan toisella pinnalla vihertävä lyijy lasite, toinen pinta lasittamaton.	1		3,73
2009004	99	KO2	Y202		Punasavi	Astia	Kaksi palaa samasta astiasta/esineestä, toinen ilmeisesti esineen reunasta. Molemmissa koristeuria ja jäänteitä lasitteesta.	2		8,97
2009004	100	KO2	Y202		Valkosavi	Astia	Valkosaviastian kylkipaloja. Molemmilla pinnoilla keltainen lyijy lasite, kahdessa palassa toisella pinnalla vihreää koriste viivaa.	3		0,97
2009004	101	KO2	Y202		Valkosavi	Astia	Valkosaviastian kylkipala, jonka ulkopinnalla vihreä lyijy lasite.	1		2,02
2009004	102	KO2	Y202		Valkosavi	Astia	Valkosaviastian kylkipala, molemmilla pinnoilla kellanruskea lyijy lasite.	1		1,21
2009004	103	KO2	Y202		Savi	Astia	Lyijy lasitettu reunapala ilmeisesti lautasesta. Tummaksi palanut.	1		4,61
2009004	104	KO2	Y202		Savi	Kaakeli	Kaakelinpalojen ulkopinnalla tummanharmaaksi palanut lasite.	2		33,69

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	105	KO2	Y202		Punasavi	Kaakeli	Erilaisia kaakelinpaloja, joiden pinnalla ollut vihreä lyijylasite. Pintaan palanut hiekkaa kiinni.	4		103,76
2009004	106	KO2	Y202		Punasavi	Kaakeli	Kaakelinpaloja, joiden pinnalla vihreä lyijylasite.	9		149,07
2009004	107	KO2	Y202		Punasavi	Kaakeli	Erilaisia lasittamattomia kaakelinpaloja.	8		65,44
2009004	108	KO2	Y202		Punasavi	Kaakeli?	Punasaven kappale, jossa painanteita.	1		6,34
2009004	109	KO2	Y203		Posliini	Astia	Reunapalan sisäpinnalla sinisellä maalattua viivakoristelua.	1		1,15
2009004	110	KO2	Y203		Fajanssi	Astia	Kaksi lautasen reunapalaa, loput kylkipaloja ja irti lohjennutta lasitetta. Lasite sinertävä, sinisellä maalattua viivakoristelua.	40		16,37
2009004	111	KO2	Y203		Savi	Astia	Lasittamattoman astian kylkipala. Pinta mustunut.	1		5,7
2009004	112	KO3	Y300		Fajanssi	Astia	Kylkipalan alun perin valkoinen lasite palanut paikoin tummanharmaaksi.	1		1,8
2009004	113	KO3	Y300		Fajanssi	Astia	Kylkipala. Toisella pinnalla punertava, toisella valkoinen lasite.	1		0,72
2009004	114	KO3	Y300		Punasavi	Astia	Kylkipalan sisäpinnalla ruskea lyijylasite, ulkopinta lasittamaton.	1		5,73

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	115	KO3	Y300		Punasavi	Astia	Reunapala. Sisäpinnalla vihertävä lyijylasite, ulkopinta lasittamaton.	1	Suun halkaisija n. 220	29,43
2009004	116	KO3	Y300		Punasavi	Astia	Lasittamattoman astian kylkipala.	1		3,96
2009004	117	KO3	Y300		Valkosavi	Astia	Lasittamattoman astian kylkipala.	1		4,19
2009004	118	KO3	Y300		Lasi	Helmi	Helmi. Palanut, väri musta.	1		1,02
2009004	119	KO3	Y300		Lasi	Astia	Lasiastian kylkipala. Lasimassa kirkas. Pala osin sulanut.	1		1,46
2009004	120	KO3	Y300		Lasi	Pullo	Suupala. Lasimassa vihreä.	1		26,99
2009004	121	KO3	Y300		Lasi	Pullo	Kylkipaloja mahdollisesti nelikulmaisesta pullosta. Lasimassa vihertävä.	4		33,55
2009004	122	KO3	Y300		Lasi	Pullo	Pohjapala. Pohjassa puntteliarpi. Lasimassa vihreä.	1	Pohjan halkaisija 70	134,75
2009004	123	KO3	Y300		Lasi	Pullo	Osittain sulanut kylkipala. Lasimassa vihertävä.	1		8,13
2009004	124	KO3	Y300		Lasi	Pullo	Sulaneita, osin kuonaantuneita paloja pullosta. Lasimassa vaaleanvihreä.	2		33,16
2009004	125	KO3	Y300		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin paloja. Lasimassa vihreä.	2		10,5

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	126	KO3	Y300		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin pala. Lasimassa kirkas.	1		0,84
2009004	127	KO3	Y300	R303	Lasi	Pullo	Pienen pullon pohjapala. Pohjassa puntteliarpi. Lasimassa vaaleanvihreä.	1	Pohjan halkaisija 20-30	5,36
2009004	128	KO3	Y304		Punasavi	Astia	Astian kylkipala. Sisäpinnalla vihertävänruskea lyijylasite. Ulkopinta mustunut, siinä jäänteitä lasitteesta.	1		10,84
2009004	129	KO3	Y304		Lasi	Astia	Astian, mahdollisesti pikarin, jalan osa. Lasimassa kirkas.	1		16,4
2009004	130	KO3	Y304		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin reunapala. Lasimassa vihreä.	1		5,76
2009004	131	KO3	Y304		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin pala. Lasimassa vihreä.	1		5,54
2009004	132	KO3	Y305		Punasavi	Astia	Kylkipalan sisäpinnalla ruskea lyijylasite, ulkopinta lasittamaton.	1		13,09
2009004	133	KO3	Y305		Punasavi	Astia	Kylkipalan molemmilla pinnoilla kellanruskea lyijylasite, ulkopinnalla bolus-koristelua.	1		7,62
2009004	134	KO3	Y305		Valkosavi	Liitupiipun varsi	Liitupiipun varren katkelma.	1		2,44
2009004	135	KO3	Y305	R301	Fajanssi	Astia	Lasitetun astian valkoinen, koristelematon reunapala.	1		0,73

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	136	KO3	Y306		Punasavi	Astia	Lasittamaton astian kylkipala.	1		16,81
2009004	137	KO3	Y306		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		5,44
2009004	138	KO3	Y306		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		2,37
2009004	139	KO3	Y306		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		0,51
2009004	140	KO3	Y306		Lasi	Pullo	Pala pyöreän pullon kyljen ja pohjan taitoskohdasta. Lasimassa rusehtavan vihreä.	1	Pohjan halkaisija n. 80mm	17,45
2009004	141	KO3	Y306		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin paloja, joukossa yksi reunapala. Lasimassa vihreä.	4		11,86
2009004	142	KO3	Y306	R302	Valkosavi	Liitupiipun pesä	Osa liitupiipun pesää.	1		6,12
2009004	143	KO3	Y306	R302	Valkosavi	Liitupiipun varsi	Varren katkelma.	1		1,17
2009004	144	KO3	Y306	R302	Lasi	Astia	Osittain sulanut astian reunapala. Lasimassa vihreä.	1		18,84
2009004	145	KO3	Y306	R302	Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		1,45
2009004	146	KO3	Y307A	R302?	Valkosavi	Liitupiipun varsi	Liitupiipun varren katkelma.	1		0,86

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	147	KO5	Y500		Posliini	Astia	Kupin paloja, toinen reunasta ja toinen pohjasta. Ulkopinnalla vihreällä, punaisella, kullalla, ruskealla ja sinisellä maalattua koristelua. Pohjassa näkyy osa leimasta.	2		18,5
2009004	148	KO5	Y500		Posliini	Astia	Kupin reunapala. Ulkopinnalla vihreää koristelua. Kuppi mahdollisesti modernia tehdastuotantoa.	1		7,87
2009004	149	KO5	Y500		Fajanssi	Astia	Valkoisen lautasen reunapala. Sisäpinnalla sinistä kasviaiheista siirtokuvakoristelua.	1		9,38
2009004	150	KO5	Y500		Fajanssi	Astia	Kahvi- tai teekupin reuna- ja pohjapaloja. Molemmilla pinnoilla maisema- ja kasviaiheista sinisellä tehtyä siirtokuvakoristelua. Palat samasta astiasta.	3		57,38
2009004	151	KO5	Y500		Fajanssi	Astia	Koristelemattoman valkoisen astian kylkipala.	1		3,74
2009004	152	KO5	Y500		Fajanssi	Astia	Kahvi- tai teekupin reunapala. Molemmilla pinnoilla vihreää siirtokuvakoristelua. Sisäpinnalla kasviornamenteja, ulkopinnalla maisema-aihe.	1		5,14
2009004	153	KO5	Y500		Punasavi	Astia	Astian kylkipaloja. Ulkopinnalla vihertävä lyijylasite ja neljä rinnakkaista koristeuurretta. Sisäpinta lasittamaton. Samasta astiasta.	2		53,27
2009004	154	KO5	Y500		Valkosavi	Astia	Astian reunapala, joka palanut. Sisäpinnalla lyijylasite, ulkopinta lasittamaton.	1	Suun halkaisija 160	29,75
2009004	155	KO5	Y500		Valkosavi	Liitupiipun varsi	Liitupiipun varren katkelma.	1		8,94

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	156	KO5	Y500		Lasi	Astia	Reunapala mahdollisesti juomalasista. Lasimassa vihreä, ilmakuplia.	1	Suun halkaisija 70	5,86
2009004	157	KO5	Y500		Lasi	Pullo	Kulmikkaan pullon pohjapala. Lasimassa vihreä.	1		69,91
2009004	158	KO5	Y500		Lasi	Pullo	Kylkipaloja. Lasimassa vihreä.	3		12,6
2009004	159	KO5	Y500		Lasi	Pullo	Kaulapala. Lasimassa vihreä.	1		19,29
2009004	160	KO5	Y500		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa tumman ruskea.	1		9,22
2009004	161	KO5	Y500		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		6,6
2009004	162	KO5	Y500		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		22,34
2009004	163	KO5	Y500		Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		25,38
2009004	164	KO5	Y500		Lasi	Pullo	Pullon kaula ja suosa. Lasimassa vihreä.	1		74,76
2009004	165	KO5	Y500		Lasi	Pullo	Kaksi kylkipalaa, joista toisessa pieni osa pullon pohjaa. Lasimassa vihreä.	2		127,69
2009004	166	KO5	Y500		Lasi	Pullo	Pohjapalassa puntteliarpi. Lasimassa kirkas.	1		123,39
2009004	167	KO5	Y500		Lasi	Ikkuna	Ikkunalasin pala. Lasimassa vihreä.	1		2,38

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	168	KO5	Y500	R501	Posliini	Astia	Kylkipala mahdollisesti kahvikupista. Ulkopinnalla vihreällä ja harmaalla maalattua koristelua.	1		0,55
2009004	169	KO5	Y500	R501	Fajanssi	Astia	Valkoisia, lasitettuja lautasen kylkipaloja.	2		4,98
2009004	170	KO5	Y500	R501	Fajanssi	Astia	Lasitetun lautasen kylkipaloja. Sisäpinnalla sinistä siirtokuvakoristelua. Ulkopinta valkoinen ja koristelematon	3		9,98
2009004	171	KO5	Y500	R501	Fajanssi	Astia	Reunapaloja, joiden lasite palanut. Väri vaalea.	2		36,59
2009004	172	KO5	Y500	R501	Fajanssi	Astia	Reunapala. Lasite palanut. Väri vaalea.	1		21,42
2009004	173	KO5	Y500	R501	Kivitavara	Astia	Lasittamaton pohjapala, joka palanut ulkopinnalta punertavaksi ja sisäpinnalta mustaksi.	1		4,76
2009004	174	KO5	Y500	R501	Punasavi	Astia	Lasittamattoman astian reunapala. Ulkopinnalla koristeuria.	1		6,49
2009004	175	KO5	Y500	R501	Punasavi	Astia	Kylkipalan sisäpinnalla vihertävä lyijylasite, ulkopinta lasittamaton.	1		10,66
2009004	176	KO5	Y500	R501	Punasavi	Astia	Reunapalan sisäpinnalla lyijylasite, jonka alla valkoinen saviliete. Ulkopinta käsittelemätön.	1		3,44
2009004	177	KO5	Y500	R501	Savi	Astia	Astian kylkipala. Mahdollisesti slaavilaista tai balttilaista keramiikkaa. Ulkopinta lasittamaton ja väriltään tumma, sisäpinta lohjennut pois. Palan reunassa astiaa reunustava koristeuurre.	1		21,71

KM	Alanro	Alue	Yhteys	Rakenne	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat mm	Paino g
2009004	178	KO5	Y500	R501	Savi	Astia	Mahdollisesti astian reunapala. Reuna levenee voimakkaasti sekä ulko- että sisäpuolelle. Ulkopinta kiillotettu ja sillä koristeuurteita.	1		21,62
2009004	179	KO5	Y500	R501	Lasi	Esine	Palanut lasinpalanen. Lasimassa kirkas. Alkuperä epäselvä.	1		0,62
2009004	180	KO5	Y500	R501	Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		5,86
2009004	181	KO5	Y500	R501	Lasi	Pullo	Kylkipaloja. Lasimassa vihreä	2		2,09
2009004	182	KO5	Y500	R501	Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vaalean vihreä.	1		8,4
2009004	183	KO5	Y500	R501	Lasi	Pullo	Kylkipaloja. Lasimassa vihreä.	2		7,66
2009004	184	KO5	Y500	R501	Lasi	Pullo	Kylkipaloja. Lasimassa vihreä.	3		30,33
2009004	185	KO5	Y500	R501	Lasi	Pullo	Kylkipala. Lasimassa vihreä.	1		20,84
2009004	186	KO5	Y500	R501	Lasi	Pullo	Kylki- ja pohjapaloja. Lasimassa vihreä.	5		166,86
2009004	187	KO5	Y500	R503	Fajanssi	Astia	Koristelematon, valkoinen reunapala.	1		1,88

KM	Alanro Alue	Yhteys	Laji	Kpl	Paino g Muuta
2009004	188 KO2	Y200	Palanut luu	6	2,29
2009004	189 KO2	Y202	Palanut luu	9	4,08
2009004	190 KO2	Y202	Palamaton luu	31	723,05 Mukana on yksi sarvi.
2009004	191 KO3	Y304	Palanut luu	17	25,62

HAMINA, Mannerheimintie 4

Karttaluettelo

Liite 9

Nro	Alue	Kartta	Mk	Piirtäjä	PuhtPiirt
1	Koeoja 1	Dokumentointitaso 1; Y104-Y106, R101, R102	1:50	RV	TM
2	Koeoja 1	N-profiili; Y101, Y103, Y104, Y106	1:25	JH	JH
3	Koeoja 1	S-profiili; Y100, Y103, Y104, Y106, R101	1:25	NT	TM
4	Koeoja 2	Dokumentointitaso 1; Y200, Y203	1:50	RV	TM
5	Koeoja 2	E-profiili; Y200, Y203	1:50	NT	TM
6	Koeoja 3	Dokumentointitaso 1, Y300, Y306-Y309, R301-R303	1:50	RV	TM
7	Koeoja 3	N-profiili; Y300, Y305-Y309, R301	1:50	JH	TM
8	Koeoja 5	Dokumentointitaso 1; Y500, R501	1:20	RV	TM
9	Koeoja 5	R501:n W-profiili	1:25	RV	TM

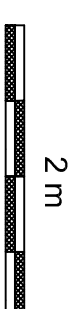

- Kivi
- Rappautunut kivi
- Ennen dokumentointia paikallaan tpahtanut kivi
- Hajonnut tiili
- Tiilimurska
- Puu
- Juuri
- Korkeuserot

R101 Tiili- ja kivirakenne
 R102 Tiili- ja kivirakenne
 Y104 Likaisen harmaa hiekka
 Y105 Laastinsekainen hiekka
 Y106 Pohjahiekka

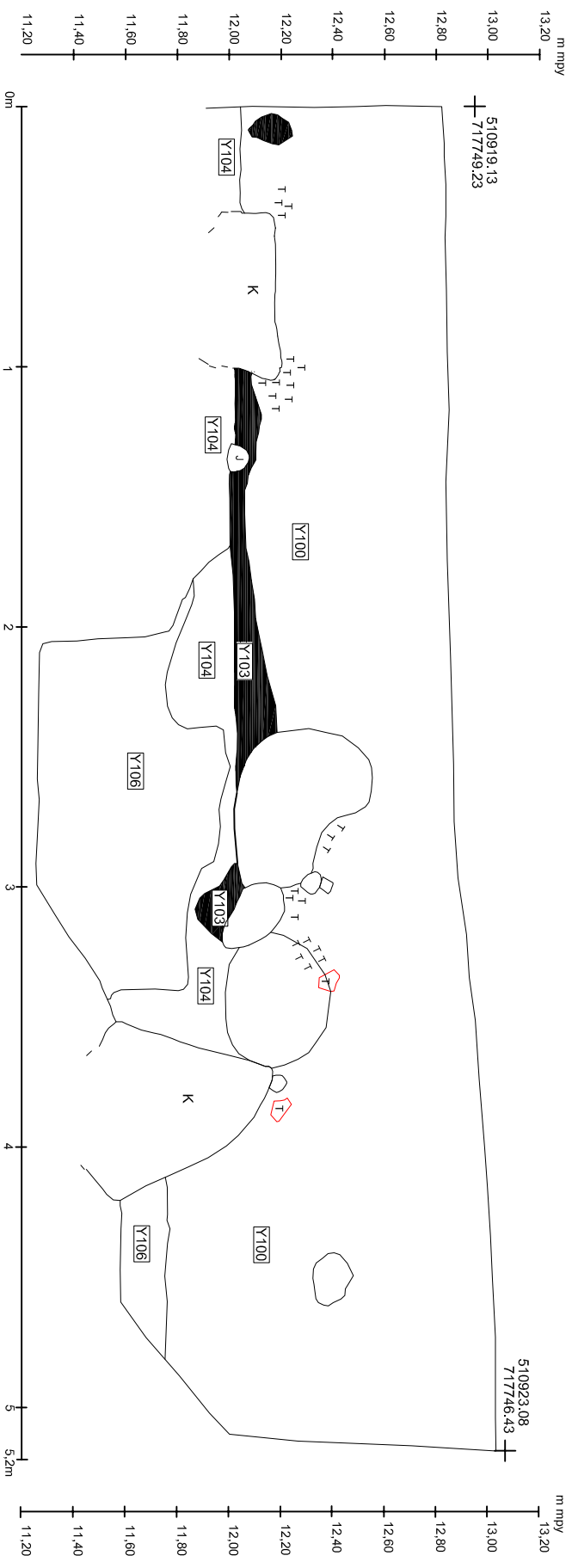

Pohjoinen

HAMINA Mannerheimintie 4		Koeoja 1 Dokumentointitaso 1 Y104, Y105, Y106, R101, R102 MK 1:50
Andreas Koivisto 2008		MUSEOVASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO HELSINKI
MITTAUSDOKUMENTOINTI		
Riikka Väisänen 2008		Kartta 1
Puhl. piirt. Tiina Mikkonen 2009		

N-profilii

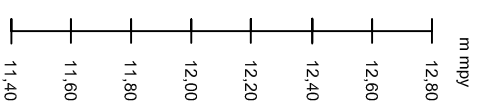
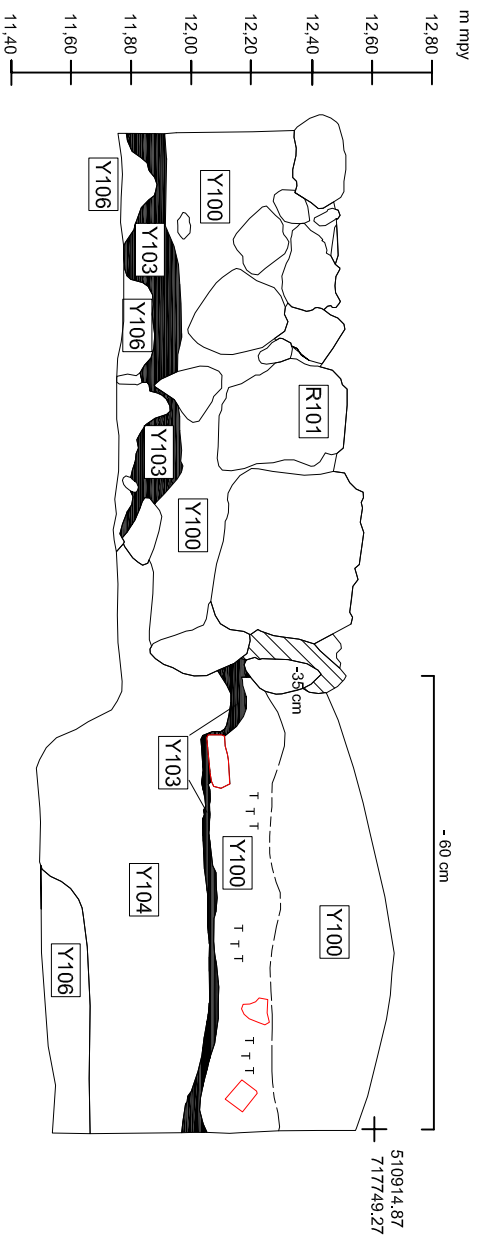

- Y100 Sekoitunut pihlanaa
- Y103 Hiltien ja noensekainen hiekka
- Y104 Likaisen hammaa hiekka
- Y106 Pohjahiekka

- Kivi
- Tiili
- Juuri
- Tiilimurska
- Patokerros/hilti&rokkaa

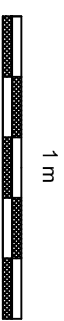
HAMINA Mannerheimintie 4 A. Koivisto 2008		Koeja 1 N-profilii Y100, Y103, 104 ja Y106 MK 1:25
MITTAUSDOKUMENTOINTI J. Heiñonen 2008		MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO HELSINKI
Puh: piirt. J. Heiñonen 2009		Kartta 2

R101
S-profiili

- R101 Kivirakenne
- Y100 Harmaa sekoittunut pintaheikka
- Y103 Musta hillen- ja noensekainen hiekka
- Y104 Likaisen harmaa läikkäs harmaa hiekka
- Y106 Kellertävämurskaa pohjahiekka

- Tiili
- Puunjuuri
- Kivi
- Tiilimurska
- Hilli

HAMINA		Koeeja 1
Mannerheimintie 4		S-profiili
Andreas Koivisto 2008		Y100, Y103, Y104, Y106
Riikka Väisänen 2008		R101
MITTASUORUKUUNENTONTTI		Mk 1:25
Riikka Väisänen 2008		MÄÄRÄYKSET: RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO
Puh. pihit. Tiina Mikkonen 2009		HELSINKI
		Kartta 3

Y200 Harmaanruskea sekoittunut pintahiekka
Y203 Kellertävänruskea pohjahiekka

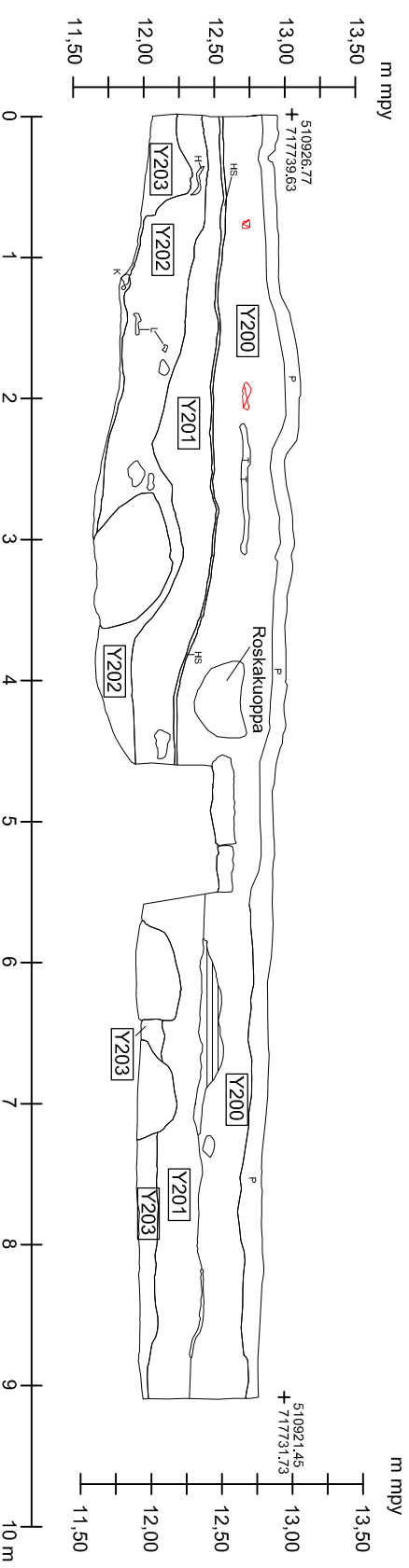
- Kivi
- Korkeuserot
- Tumma hiekkalinssi
- Noensekainen tumma hiekka

2 m

HAMINA Mannerheimintie 4	Koeja 2 Dokumentointitaso 1 Y200, Y203
Andreas Koivisto 2008	Mk 1:50
MITTAUSDOKUMENTOINTI	MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO HELSINKI
Riikka Väisänen 2008 Puht. piirt. Tiina Mikkanen 2009	Kartta 4

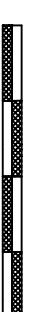
E-profilii

- Y200 Harmaannuskea sekoittunut pintahiikka
- Y201 Likaisenharmaa hieno hiekkä
- Y202 Tumma harmaannuskea noen- ja hiilensekainen hiekkä
- Y203 Kellertävänruskea pohjahiikka

- Kivi
- Hajonnut tiili
- Tiilimurska
- Pintasora
- Luu
- Savi
- Hiesu-saviraita

2 m

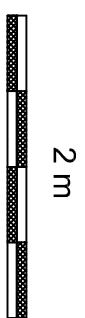
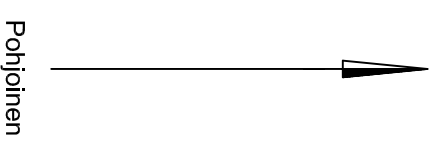

HAMINA		Koeoja 2
Mannerheimintie 4		E-profilii
Andreas Koivisto 2008		Y200, Y201, Y202, Y203
MITTAUSDOKUMENTOINTI		MK 1:50
Riikka Väisänen 2008		MUSEOVIIKASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO
Puhnt. piirt. Tiina Mikkonen 2009		HELSINKI
		Kartta 5

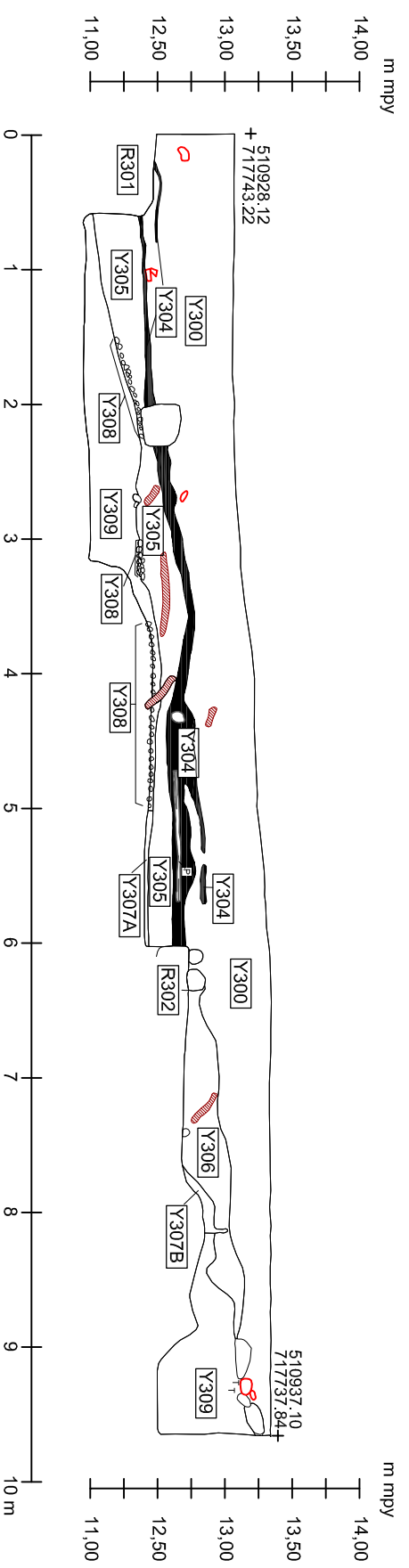
- R301 Kivirakenne
- R302 Kivirakenne
- R303 Kivirakenne
- Y306 Punaruskea hiemo hiekka
- Y307A Vaaleanruskea siltinsekäinen hiekka
- Y307B Kallertäväänruskea siltinsekäinen hiekka
- Y308 Kallertävä kivi- ja sorakerros
- Y309 Kallertäväänruskea pohjahiekka

- Kiwi
- Hajonnut tiili
- Tiilimurska
- Puun juuri
- Hiltti
- Laasti
- Korkeuserot

HAMINA	
Mannerheimintie 4	
Andreas Koivisto 2008	KOEOJA 3
MITTAUSDOKUMENTOINTI	Dokumentointiaso 1
Riikka Väisänen 2008	Y300, Y306, Y307A, Y307B, Y308, Y309
Punt. piirt. Tiina Mikkonen 2009	R301, R302, R303
	MIK 1:50
	MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO
	HELSINKI
	Kartta 6

N-profiili

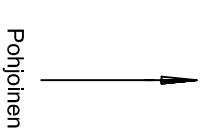
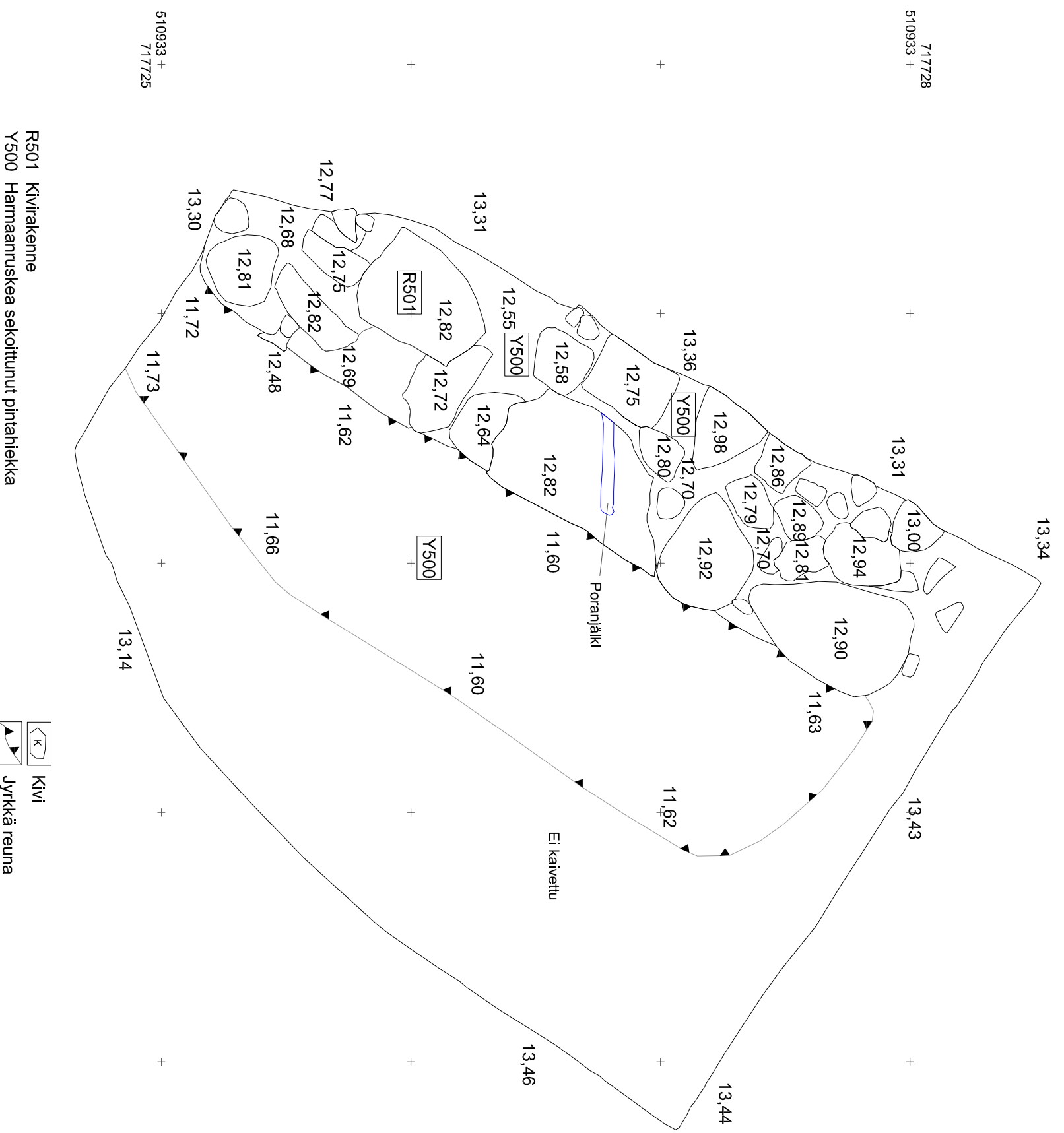
- R301 Kivirakenne
- R302 Kivirakenne
- Y300 Harmaa sekoittunut hiekka
- Y304 Musta hiltynyt nokkerros
- Y305 Likaisen haimaanruskea kivensekainen hieno hiekka
- Y306 Punaruskea hieno hiekka
- Y307A Vaaleanruskea siltinsekainen hiekka
- Y307B Kellertäväänruskea siltinsekainen hiekka
- Y308 Kellertävä kivi- ja sorakerros
- Y309 Kellertävänruskea pohjahiekka

- Kivi
- Tuffi
- Tuffi
- Juuri
- Palanut puu/lancku

2 m

HAMINA Mannerheimintie 4 Andreas Koivisto 2008		Koeoja 3 N-profiili Y300, Y305, Y306, Y307A, Y307B, Y308, Y309 R301, R302 Mk 1:50
MITTAUSDOKUMENTOINTI Janne Heinonen 2008 Puhl. piirt. Tiina Mikkonen 2009		MUSEO/PRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO HELSINKI
		Kartta 7

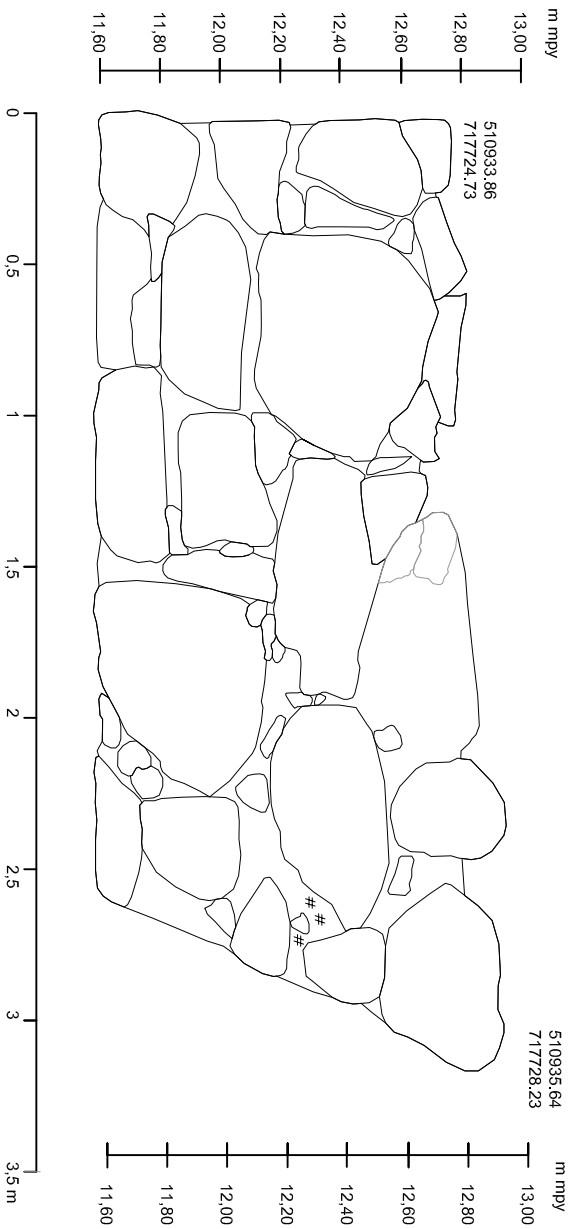

1 m

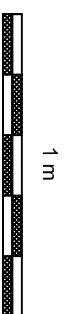
HAMINA		Koeoja 5
Mannerheimintie 4		
Andreas Kolvisio 2008		R501
MITTAUSDOKUMENTOINTI		Y500
Riikka Väisänen 2008		Mk 1:20
Punt. piirt. Tiina Mikkonen 2009		MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO
		HELSINKI
		Kartta 8

R501
W-profiili

R501 Kivirakenne
Kivien välissä on hienoa hiekkaa,
joka on paikoitellen soransekaisista

H||||
Rapautunut kivi

HAMINA Mannerheimintie 4 Andreas Koivisto 2008	Koojea 5 R501 W-profiili Mk 1:25
KITTAUSOKUUMENTIT Riikka Välsänen 2008 Puh. piirt. Tina Mikkonen 2009	MUSEOKRASSI TO. RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO HELSINKI Kartta 9